

اتحادیه صادرکنندگان فرآورده های
نفت، گاز و پتروشیمی ایران

گزارش مابینه معاملات خوراک پالایشگاهی

آذر ۱۴۰۴

شناسنامه گزارش

تهیه شده در دپارتمان پژوهش و آمار اتحادیه صادرکنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی ایران

عنوان گزارش: گزارش ماهانه معاملات خوراک پالایشگاهی؛ آذر ۱۴۰۴

گردآوری و تدوین: مهتاب ابراهیمی

ناظر: فریدون اسعدی، هادی ابراهیمی

نوع گزارش: تحلیلی

شماره گزارش: ۱۴۰۴/۶۱۱۴۳

تاریخ انتشار: دی ماه ۱۴۰۴

فهرست

مقدمه	۱
۱. میعانات گازی	۱
۱-۱. وضعیت عرضه و تقاضای میعانات گازی	۱
۱-۲. ارزیابی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات میعانات گازی	۲
۱-۳. سهم پالایشگاه‌ها از عرضه کل میعانات گازی	۴
۲. وکیوم باتوم	۵
۲-۱. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم	۵
۲-۲. ارزیابی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات وکیوم باتوم	۶
۲-۳. سهم پالایشگاه‌ها از عرضه کل وکیوم باتوم	۱۰
۳. روغن پایه	۱۱
۳-۱. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه در آذرماه به تفکیک شرکت و گرید	۱۱
۳-۱-۱. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه؛ نفت ایرانول تهران	۱۱
۳-۱-۲. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه؛ نفت بهران	۱۲
۳-۱-۳. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه؛ نفت پارس	۱۲
۳-۱-۴. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه؛ نفت سپاهان	۱۳
۳-۲. ارزیابی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه	۱۳
۳-۲-۱. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه؛ نفت ایرانول	۱۴
۳-۲-۲. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه؛ نفت بهران	۱۶
۳-۲-۳. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه؛ نفت پارس	۱۶
۳-۲-۴. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه؛ نفت سپاهان	۱۷
۳-۳. تحلیل ساختار بازار گریدهای مشترک روغن پایه و سهم تولیدکنندگان	۱۸
۴. اسلاک واکس	۲۰
۴-۱. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس در آذرماه به تفکیک شرکت و گرید	۲۰
۴-۱-۱. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ نفت ایرانول	۲۰

- ۴-۱-۱-۱. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ نفت ایرانول تهران ۲۱
- ۴-۱-۱-۲. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ نفت ایرانول آبادان ۲۱
- ۴-۱-۲. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ نفت پارس ۲۲
- ۴-۱-۳. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ پالایش نفت پایا ۲۳
- ۴-۱-۴. وضعیت عرضه و تقاضای پارافین واکس؛ نفت سپاهان ۲۳
- ۴-۲. ارزیابی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس ۲۴
- ۴-۲-۱. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت ایرانول ۲۴
- ۴-۲-۱-۱. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت ایرانول تهران ۲۴
- ۴-۲-۱-۲. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت ایرانول آبادان ۲۷
- ۴-۲-۲. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت پارس ۲۷
- ۴-۲-۳. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ پالایش نفت پایا ۲۸
- ۴-۲-۴. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت سپاهان ۲۸
- ۴-۳. تحلیل ساختار بازار گریدهای مشترک اسلاک واکس و سهم تولیدکنندگان ۲۹
- جمع‌بندی ۳۱

مقدمه

بازار فرآورده‌های میانی و خوراک زنجیره پالایش و پتروشیمی، به‌ویژه محصولاتی مانند میعانات گازی، وکیوم باتوم، روغن پایه و اسلاک‌واکس، نقش تعیین‌کننده‌ای در پایداری تولید، جهت‌دهی جریان‌های تجاری و شکل‌گیری قیمت‌ها در صنایع پایین‌دستی ایفا می‌کند. بررسی عملکرد این محصولات در بستر بورس انرژی و بورس کالای ایران، امکان ارزیابی شفاف‌تری از وضعیت عرضه، سطح تقاضا، شدت رقابت و ساختار بازار را فراهم می‌سازد و به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای تحلیل رفتار بازیگران اصلی این زنجیره محسوب می‌شود.

در این گزارش، وضعیت معاملات محصولات یادشده طی آذرماه ۱۴۰۴ با تمرکز بر سه محور اصلی عرضه و تقاضا، رفتار قیمتی و ساختار بازار مورد بررسی قرار گرفته است. در هر بخش، ابتدا الگوی عرضه و تقاضای شرکت‌ها به تفکیک محصول و گرید تحلیل شده، سپس میزان رقابت قیمتی در معاملات ارزیابی گردیده و در نهایت، برای گریدهای مشترک، سهم نسبی عرضه‌کنندگان و میزان تمرکز بازار استخراج شده است. این رویکرد تحلیلی، تصویری جامع از شرایط بازار، عدم تعادل‌های موجود و نقش هر یک از عرضه‌کنندگان در شکل‌دهی به وضعیت معاملاتی این محصولات ارائه می‌دهد.

۱. میعانات گازی

میعانات گازی در آذرماه ۱۴۰۴ توسط سه شرکت شامل مجتمع گاز پارس جنوبی، پالایش گاز خانگیران و پتروشیمی رازی تولید شد. عرضه این محصول در بورس انرژی ایران، در مورد میعانات گازی مجتمع گاز پارس جنوبی و پالایش گاز خانگیران توسط شرکت ملی نفت ایران و در مورد شرکت پتروشیمی رازی توسط خود این شرکت انجام گرفته است. شایان ذکر است که میعانات گازی مجتمع گاز پارس جنوبی با واحد «بشکه» و محصولات سایر شرکت‌ها با واحد «تن» در بورس انرژی گزارش شده‌اند.

بررسی بازار میعانات گازی در این ماه در سه گام انجام می‌شود: ابتدا وضعیت عرضه و تقاضا، سپس رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات و در نهایت، سهم هر تولیدکننده از عرضه کل بازار مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

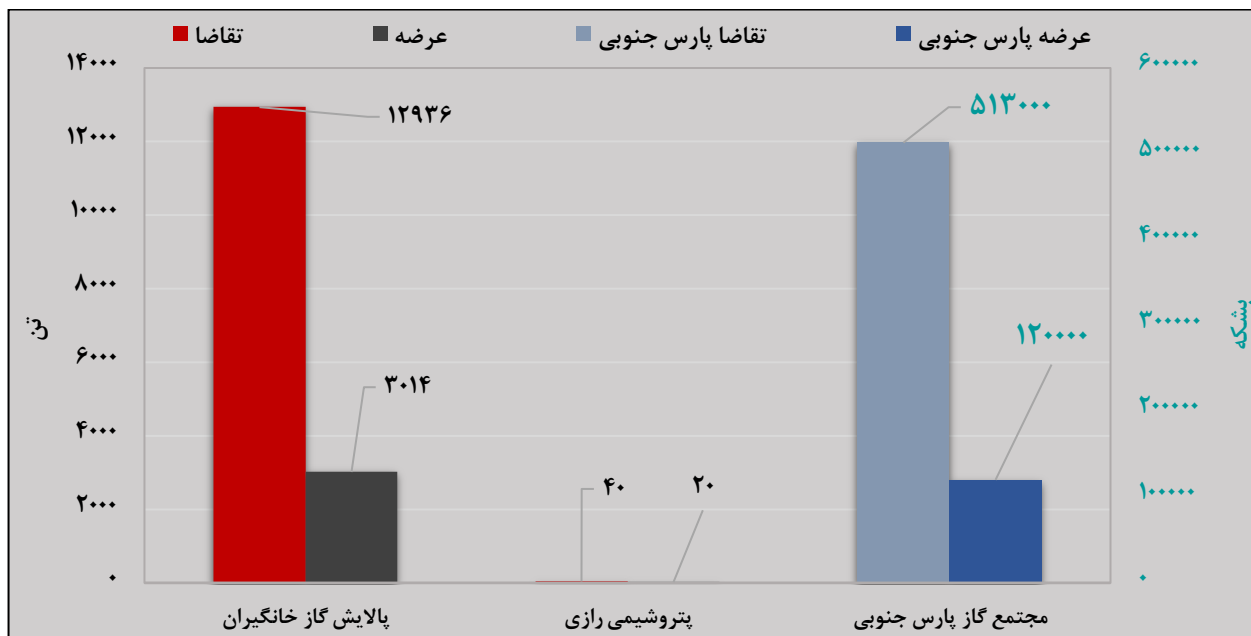
۱-۱. وضعیت عرضه و تقاضای میعانات گازی

در گام نخست، وضعیت عرضه و تقاضای میعانات گازی به تفکیک تولیدکننده در بورس انرژی ایران طی آذرماه ۱۴۰۴ بررسی می‌شود. داده‌های معاملاتی نشان می‌دهد که با وجود سطح بالای تقاضا برای میعانات گازی، عرضه در هیچ موردی نتوانسته پاسخگوی نیاز بازار باشد.

بر اساس داده‌های ثبت‌شده، مجتمع گاز پارس جنوبی علی‌رغم برخورداری از بیشترین حجم تقاضا، با عرضه‌ای به‌مراتب کمتر از تقاضای ثبت‌شده مواجه بوده است؛ به‌گونه‌ای که شکاف میان عرضه و تقاضا به حدود ۳۹۳ هزار بشکه رسیده و حجم تقاضا بیش از چهار برابر عرضه بوده است. الگوی مشابهی در پالایش گاز خانگیران نیز مشاهده می‌شود؛ به‌طوری که تقاضای ثبت‌شده برای میعانات گازی این شرکت در آذرماه بیش از چهار برابر مقدار عرضه‌شده آن بوده است.

همچنین بررسی معاملات میعانات گازی شرکت پتروشیمی رازی در بورس انرژی ایران نشان می‌دهد که میزان عرضه این محصول معادل نیمی از تقاضای ثبت شده بوده است. با این حال، باید توجه داشت که حجم مطلق عرضه و تقاضا در این مورد بسیار محدود بوده و به ترتیب تنها ۲۰ و ۴۰ تن را شامل می‌شود؛ موضوعی که دامنه اثرگذاری آن بر تصویر کلی بازار را محدود می‌سازد.

شکل ۱. وضعیت عرضه و تقاضای میعانات گازی به تفکیک تولیدکننده‌ها : آذر ۱۴۰۴

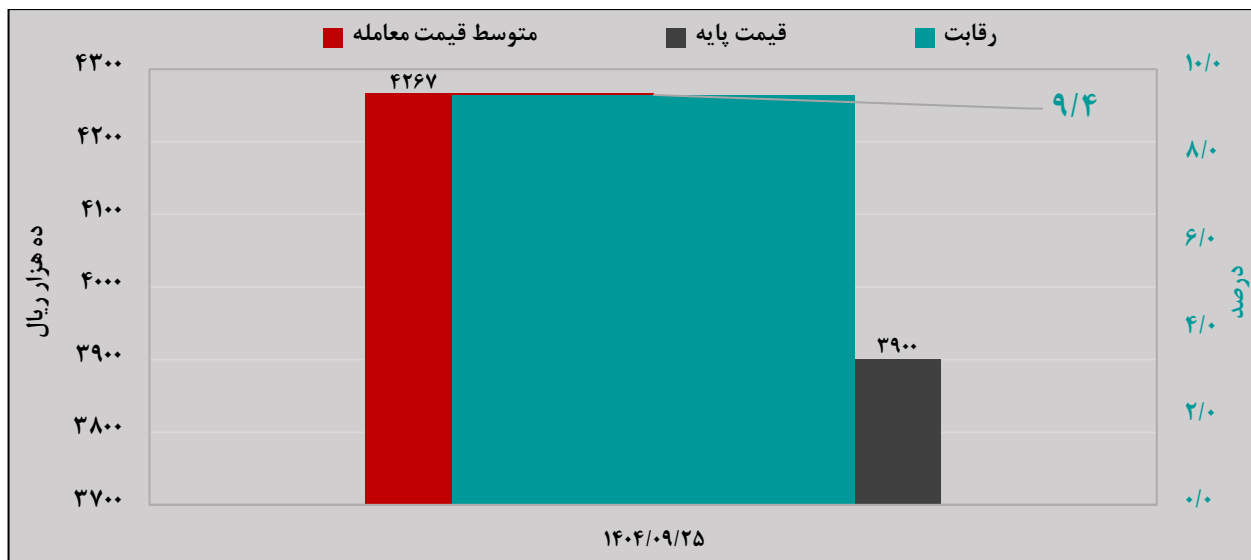
مأخذ: بورس انرژی ایران.

۱-۲. ارزیابی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات میعانات گازی

پس از بررسی وضعیت کمی بازار، در گام دوم رفتار قیمتی معاملات میعانات گازی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در این بخش، اختلاف میان قیمت پایه عرضه و قیمت متوسط معامله به عنوان شاخصی از شکل گیری یا عدم شکل گیری رقابت قیمتی بررسی شده است.

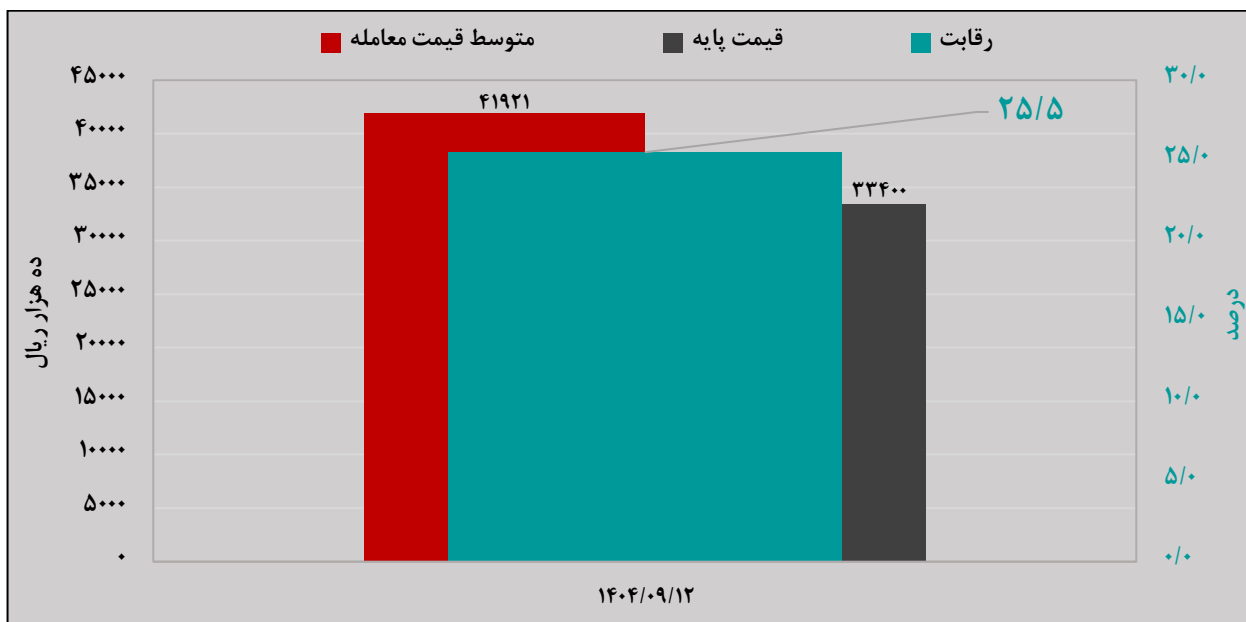
بررسی داده‌های معاملاتی نشان می‌دهد که در آذرماه ۱۴۰۴، در معاملات میعانات گازی عرضه شده توسط هر سه شرکت مجتمع گاز پارس جنوبی، پتروشیمی رازی و پالایش گاز خانگیران رقابت قیمتی مشاهده شده است. شکل زیر وضعیت رقابت قیمتی در معاملات میعانات گازی مجتمع گاز پارس جنوبی طی آذر ماه نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، در تنها نوبت عرضه این محصول، قیمت متوسط معامله نسبت به قیمت پایه افزایش یافته و رقابتی معادل ۹/۴ درصد به ثبت رسیده است.

شکل ۲. میزان رقابت قیمتی میعانات گازی شرکت مجتمع گاز پارس جنوبی؛ آذر ۱۴۰۴

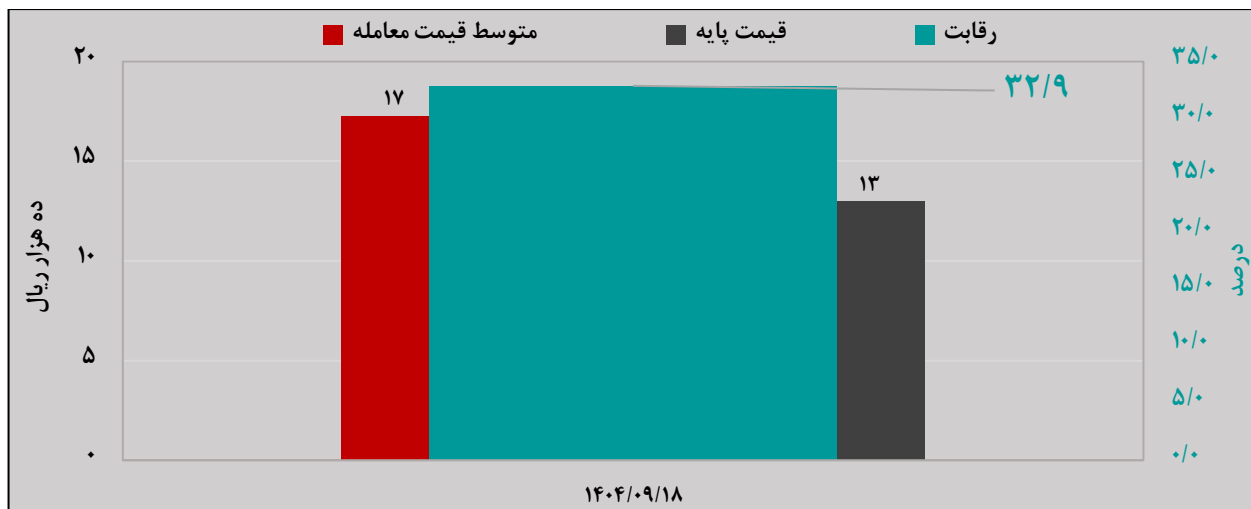
مطابق شکل زیر، تکنویت عرضه میعانات گازی شرکت پالایش گاز خانگیران در بورس انرژی طی آذرماه سال جاری نیز با رقابت قیمتی معادل ۲۵/۵ درصد همراه بوده که بیانگر شدت بالای رقابت در این عرضه است.

شکل ۳. میزان رقابت قیمتی میعانات گازی شرکت پالایش گاز خانگیران؛ آذر ۱۴۰۴

همچنین، شرکت پتروشیمی رازی مطابق شکل زیر، در آذرماه و در تنها نوبت معامله میعانات گازی تولیدی خود در بورس انرژی، با رقابت قیمتی ۳۲/۹ درصدی مواجه بوده است؛ رقمی که در مقایسه با سایر تولیدکنندگان طی بازه مورد بررسی، بالاترین میزان رقابت ثبت شده برای میعانات گازی عرضه شده در بورس انرژی به شمار می‌رود.

شکل ۴. میزان رقابت قیمتی میعانات گازی شرکت پتروشیمی رازی؛ آذر ۱۴۰۴

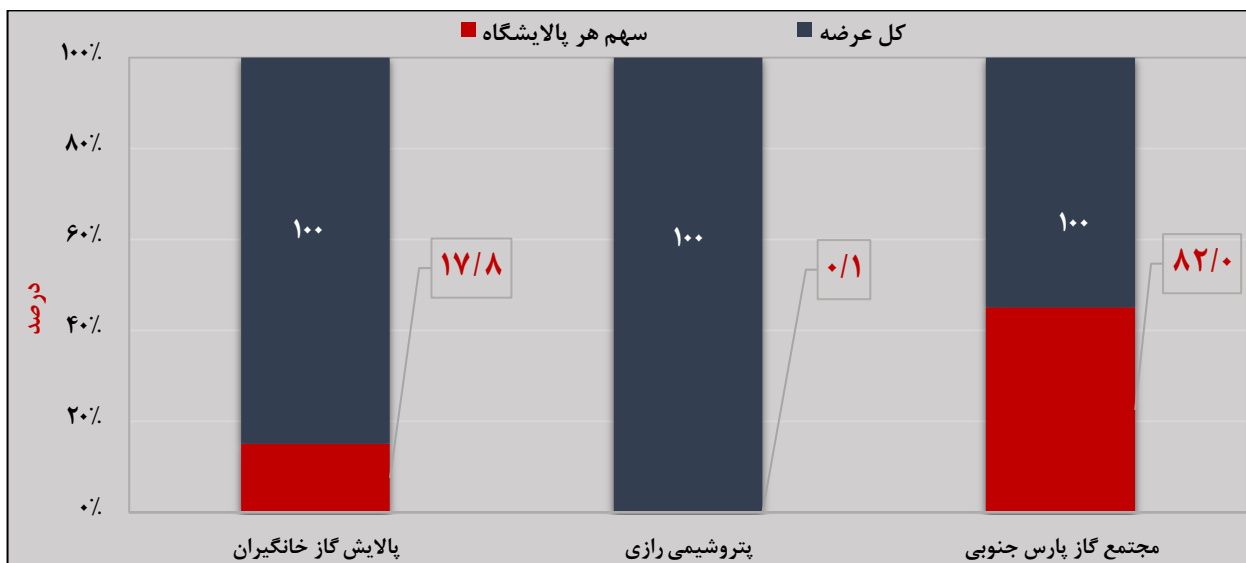
مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس انرژی ایران.

۳-۱. سهم پالایشگاه‌ها از عرضه کل میعانات گازی

در گام سوم، به منظور تکمیل تصویر ساختار بازار، سهم هر یک از تولیدکنندگان از مجموع عرضه میعانات گازی در آذرماه ۱۴۰۴ بررسی می‌شود. این تحلیل امکان مقایسه میزان مشارکت نسبی شرکت‌ها در تأمین عرضه کل بازار را فراهم می‌کند.

نتایج نشان می‌دهد که در آذرماه ۱۴۰۴، عرضه میعانات گازی در بورس انرژی به شدت متمرکز بوده است؛ به طوری که مجتمع گاز پارس جنوبی با در اختیار داشتن ۸۲ درصد از کل عرضه، سهم غالب بازار را به خود اختصاص داده است. در مقابل، شرکت پالایش گاز خانگیران با سهم ۱۷/۸ درصدی در رتبه بعدی قرار گرفته و پتروشیمی رازی نیز تنها حدود ۰/۱ درصد از مجموع عرضه میعانات گازی عرضه شده در بورس انرژی طی این ماه را به خود اختصاص داده است.

شکل ۵. سهم از مجموع عرضه میعانات گازی به تفکیک پالایشگاه‌ها؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس انرژی ایران.

بررسی بازار میعانات گازی در آذرماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که این بازار با عدم توازن ساختاری میان عرضه و تقاضا مواجه بوده و در تمامی موارد، سطح تقاضای ثبت‌شده به مراتب بالاتر از مقادیر عرضه‌شده قرار داشته است. این شکاف، به‌ویژه در مورد عرضه‌های با حجم بالاتر، بیانگر محدودیت عرضه در برابر نیاز بازار و زمینه‌ساز شکل‌گیری رقابت قیمتی در معاملات بوده است.

از منظر رفتار قیمتی، مشاهده رقابت در تمامی معاملات انجام‌شده حاکی از فشار تقاضا بر بازار و جذابیت بالای این محصول برای متقاضیان است؛ به‌گونه‌ای که حتی عرضه‌های محدود نیز با افزایش قابل توجه قیمت نسبت به نرخ پایه مواجه شده‌اند. در عین حال، تحلیل سهم تولیدکنندگان از عرضه کل نشان می‌دهد که ساختار بازار میعانات گازی در بورس انرژی به شدت متمرکز بوده و بخش عمده عرضه توسط یک تولیدکننده اصلی، مجتمع گاز پارس جنوبی، تأمین شده است؛ موضوعی که در کنار محدودیت عرضه، می‌تواند بر پایداری رقابت و رفتار قیمتی بازار در دوره‌های آتی اثرگذار باشد.

۲. وکیوم باتوم

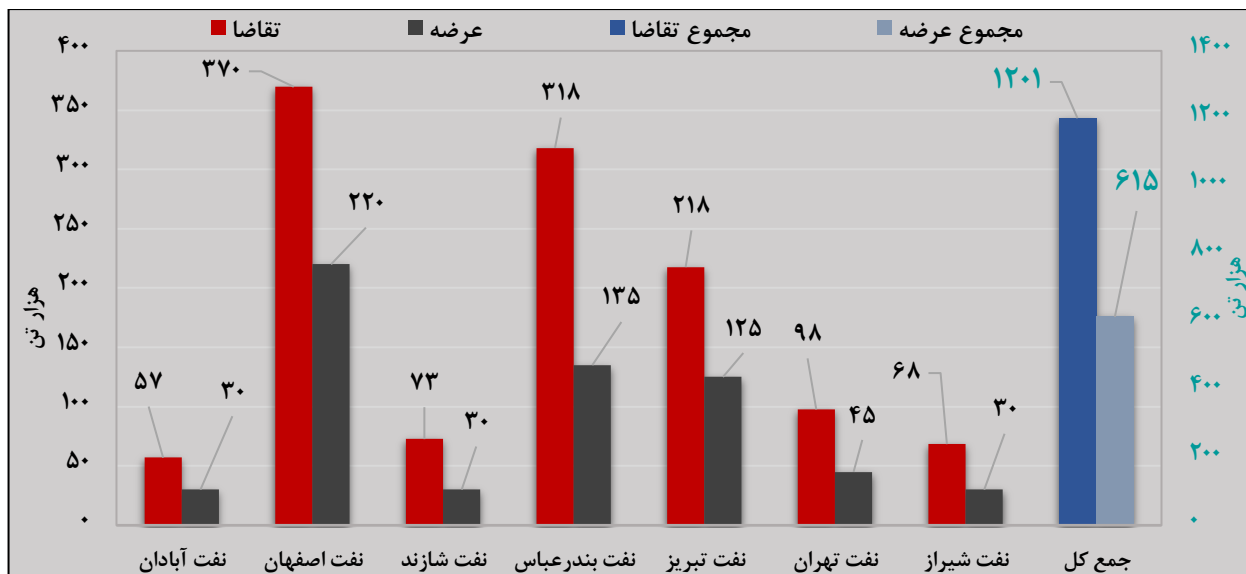
وکیوم باتوم در آذرماه ۱۴۰۴ توسط هفت پالایشگاه در بورس کالای ایران عرضه شد. بررسی این بازار در سه گام انجام می‌شود: ابتدا وضعیت عرضه و تقاضا، سپس رفتار قیمتی و شدت رقابت در معاملات هر پالایشگاه و در نهایت، سهم نسبی هر پالایشگاه از عرضه کل محصول مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

۲-۱. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم

در گام نخست، وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم در بورس کالای ایران طی آذرماه بررسی می‌شود. مجموع عرضه این محصول در ماه مورد بررسی برابر با ۶۱۵ هزار تن و مجموع تقاضای ثبت‌شده معادل ۱,۲۰۱ هزار تن بوده است که نشان‌دهنده فاصله معنادار میان عرضه و تقاضا در بازار است.

بیشترین حجم تقاضا به پالایشگاه‌های نفت اصفهان و نفت بندرعباس اختصاص داشته که به ترتیب ۳۷۰ و ۳۱۸ هزار تن تقاضا برای محصولات آن‌ها ثبت شده است. با وجود این سطح بالای تقاضا، عرضه تمامی هفت پالایشگاه کمتر از میزان تقاضای بازار بوده و در این میان، بیشترین شکاف میان عرضه و تقاضا به پالایش نفت بندرعباس با حدود ۱۸۳ هزار تن اختلاف تعلق دارد؛ موضوعی که بیانگر فشار تقاضای قابل توجه در بازار وکیوم باتوم است.

شکل ۶. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم به تفکیک تولیدکننده‌ها؛ آذر ۱۴۰۴

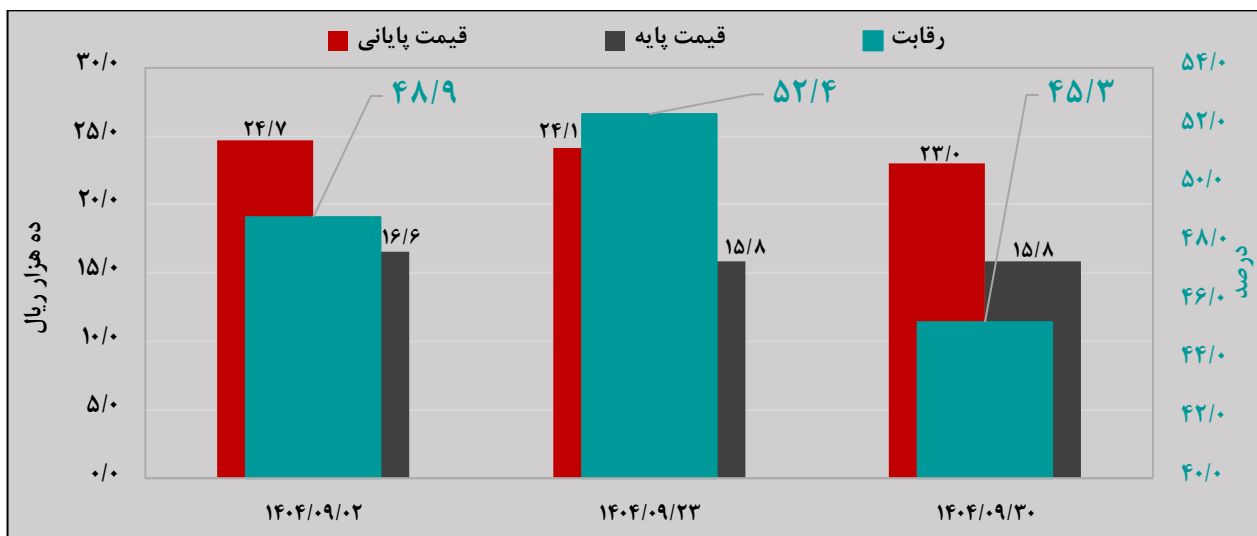
مأخذ: بورس کالای ایران.

۲-۲. ارزیابی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات وکیوم باتوم

پس از بررسی وضعیت کمی بازار، در گام دوم رفتار قیمتی و شدت رقابت در معاملات وکیوم باتوم مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در این بخش، اختلاف میان قیمت پایه و قیمت پایانی معاملات به‌عنوان شاخصی از فشار تقاضا و رقابت میان خریداران برای هر پالایشگاه بررسی شده است.

شکل زیر میزان رقابت قیمتی وکیوم باتوم تولیدی نفت آبادان در معاملات آذرماه را نشان می‌دهد. همان‌گونه که دیده می‌شود، هر سه نوبت عرضه این شرکت با رقابتی قابل‌توجه نسبت به قیمت پایه مواجه بوده است؛ به‌طوری‌که درصد رقابت در سه عرضه بورسی طی آذرماه به‌ترتیب ۴۸/۹، ۵۲/۴ و ۴۵/۳ درصد ثبت شده است.

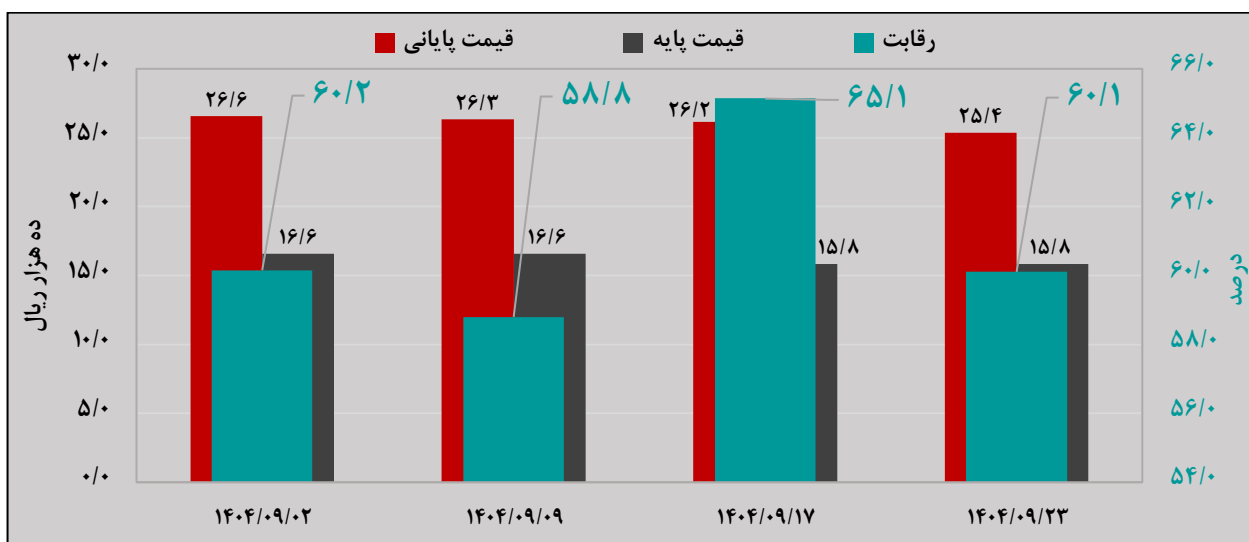
شکل ۷. میزان رقابت قیمتی وکیوم باتوم شرکت پالایش نفت آبادان؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

بررسی معاملات و کیوم باتوم عرضه‌شده توسط پالایش نفت اصفهان نیز نشان‌دهنده سطح قابل‌توجهی از رقابت قیمتی در بورس کالا است. شکل زیر تمامی نوبت‌های عرضه این شرکت در آذرماه سال جاری را همراه با قیمت پایه، قیمت پایانی و درصد رقابت حاصل از اختلاف این دو به‌تصویر می‌کشد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، وکیوم باتوم تولیدی نفت اصفهان در سومین نوبت عرضه خود رقابتی معادل ۶۵/۱ درصد را ثبت کرده است که بالاترین میزان رقابت در میان چهار عرضه انجام‌شده طی این ماه به‌شمار می‌رود.

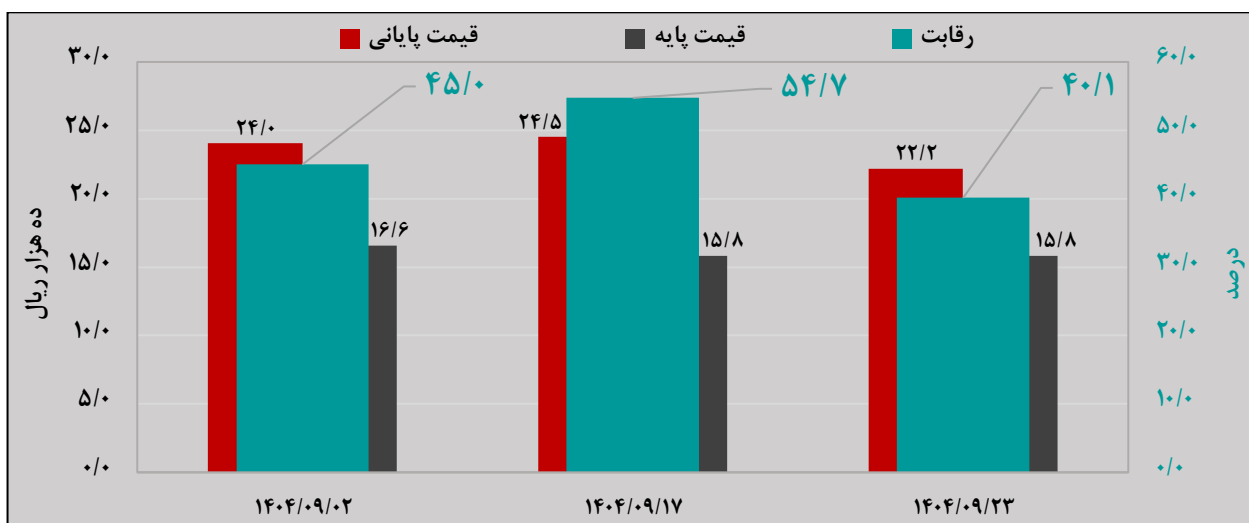
شکل ۸. میزان رقابت قیمتی و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت اصفهان؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

همچنین، پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند در سه نوبت عرضه وکیوم باتوم طی آذرماه در بورس کالا نیز همواره با رقابت قیمتی مواجه بوده است. این شرکت در دومین نوبت عرضه خود رقابتی معادل ۵۴/۷ درصد را ثبت کرده که بالاترین میزان رقابت در میان سه عرضه انجام‌شده در این ماه به‌شمار می‌رود.

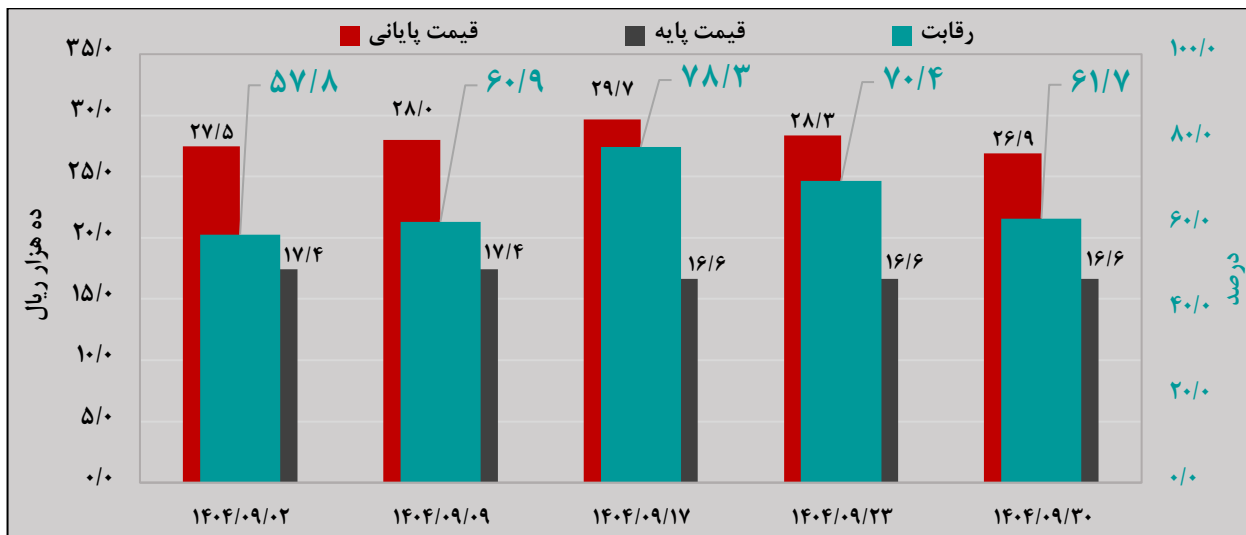
شکل ۹. میزان رقابت قیمتی و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت شازند؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

برای پالایش نفت بندرعباس نیز در پنج نوبت عرضه و کیوم باتوم طی آذرماه سال جاری، همانند سایر پالایشگاه‌ها، رقابت قیمتی بالایی ثبت شده است. کمترین میزان رقابت در بین این عرضه‌ها ۵۷/۸ درصد و بیشترین آن ۷۸/۳ درصد بوده است.

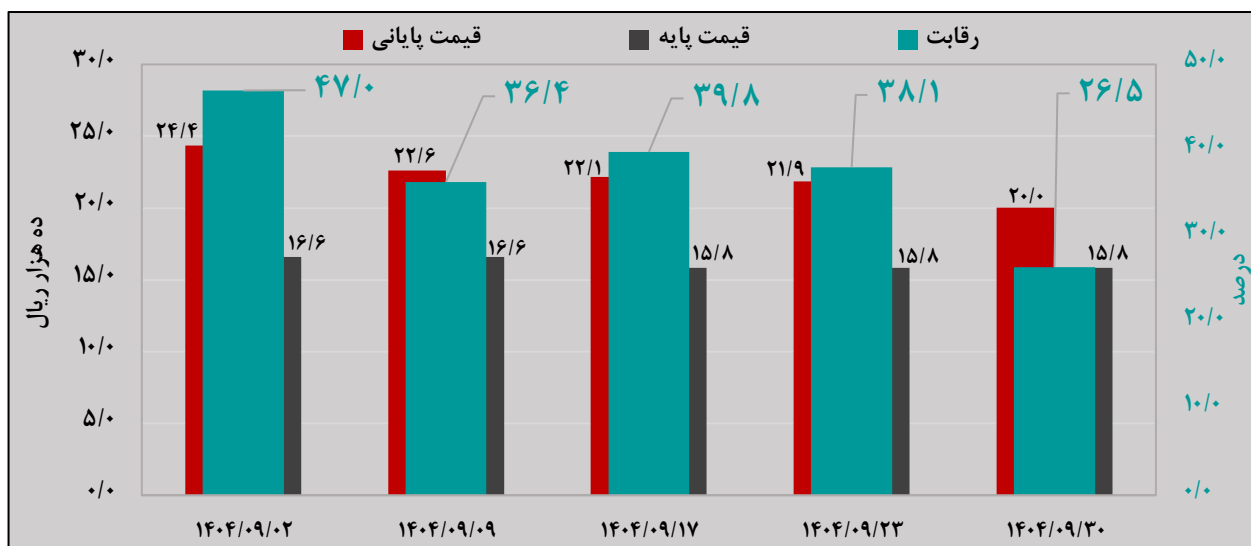
شکل ۱۰. میزان رقابت قیمتی و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت بندرعباس؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

شرکت پالایش نفت تبریز نیز همانند سایر تولیدکنندگان و کیوم باتوم در آذرماه سال جاری در بورس کالا با رقابت قابل توجهی برای تعیین قیمت پایانی مواجه بوده است. همان‌طور که در شکل زیر مشاهده می‌شود، این رقابت در هر نوبت عرضه محصول ثبت شده است و بیشترین میزان آن در اولین نوبت عرضه با ۴۷ درصد رقابت به ثبت رسیده است.

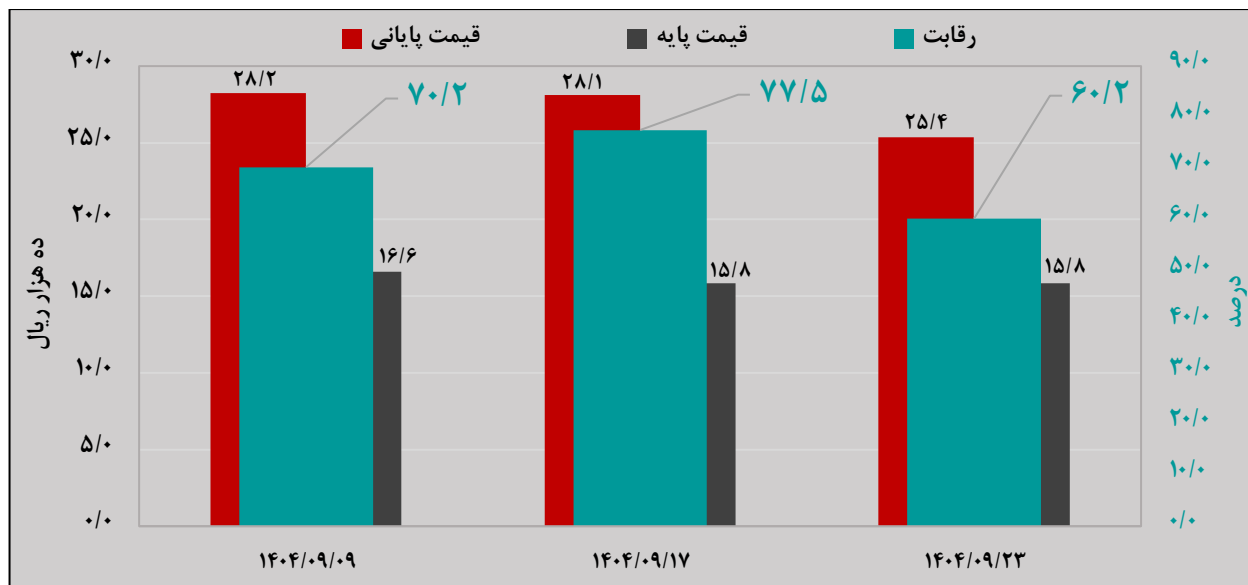
شکل ۱۱. میزان رقابت قیمتی و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت تبریز؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

شرکت پالایش نفت تهران نیز در آذرماه سه مرحله عرضه و کیوم باتوم در بورس کالا داشته که در هر سه عرضه رقابت قیمتی بالای ۶۰ درصد (به‌طور متوسط ۶۹ درصد) را با توجه به قیمت‌های پایه‌ی عرضه به ثبت رسانده است.

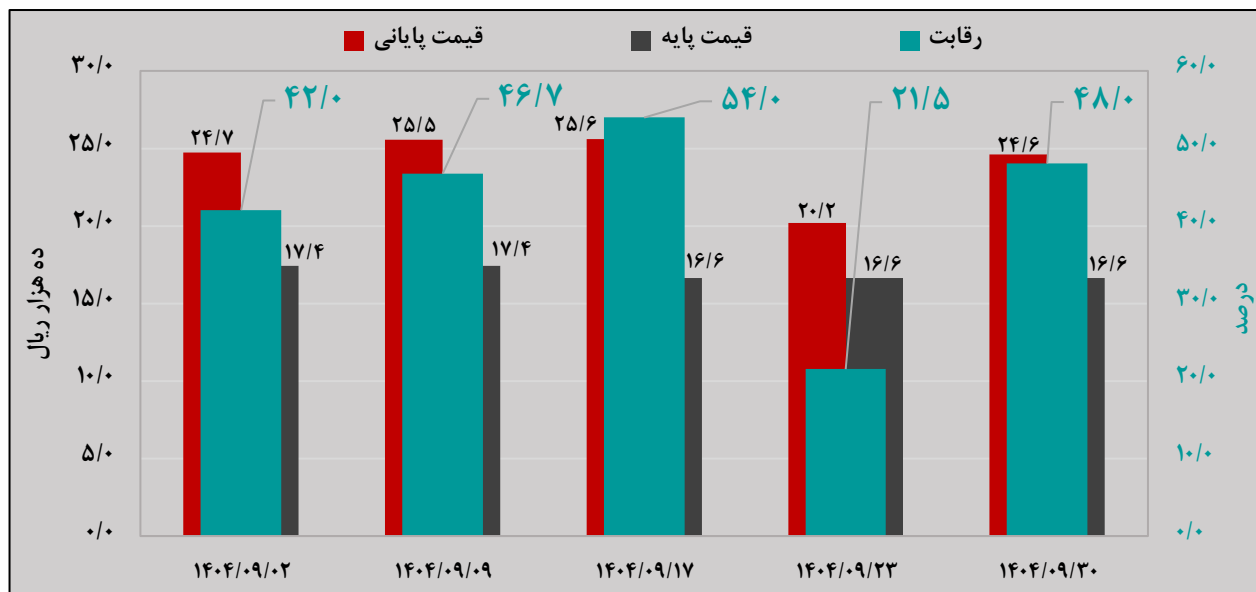
شکل ۱۲. میزان رقابت قیمتی و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت تهران؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

در نهایت، شرکت پالایش نفت شیراز نیز همانند سایر تولیدکنندگان در آذرماه سال جاری، در هر پنج نوبت عرضه هفتگی خود در بورس کالای ایران، با رقابت قیمتی قابل توجهی نسبت به قیمت‌های پایه در معاملات و کیوم باتوم مواجه بوده است. در واقع، برای وکیوم باتوم عرضه‌شده توسط این شرکت در بورس کالا طی آذرماه کمترین میزان رقابت قیمتی در چهارمین نوبت عرضه‌ی آن و معادل ۲۱/۵ درصد و بیشترین میزان رقابت قیمتی در سومین نوبت عرضه‌ی آن و معادل ۵۴ درصد بوده است.

شکل ۱۳. میزان رقابت قیمتی و کیوم باتوم شرکت پالایش نفت شیراز؛ آذر ۱۴۰۴

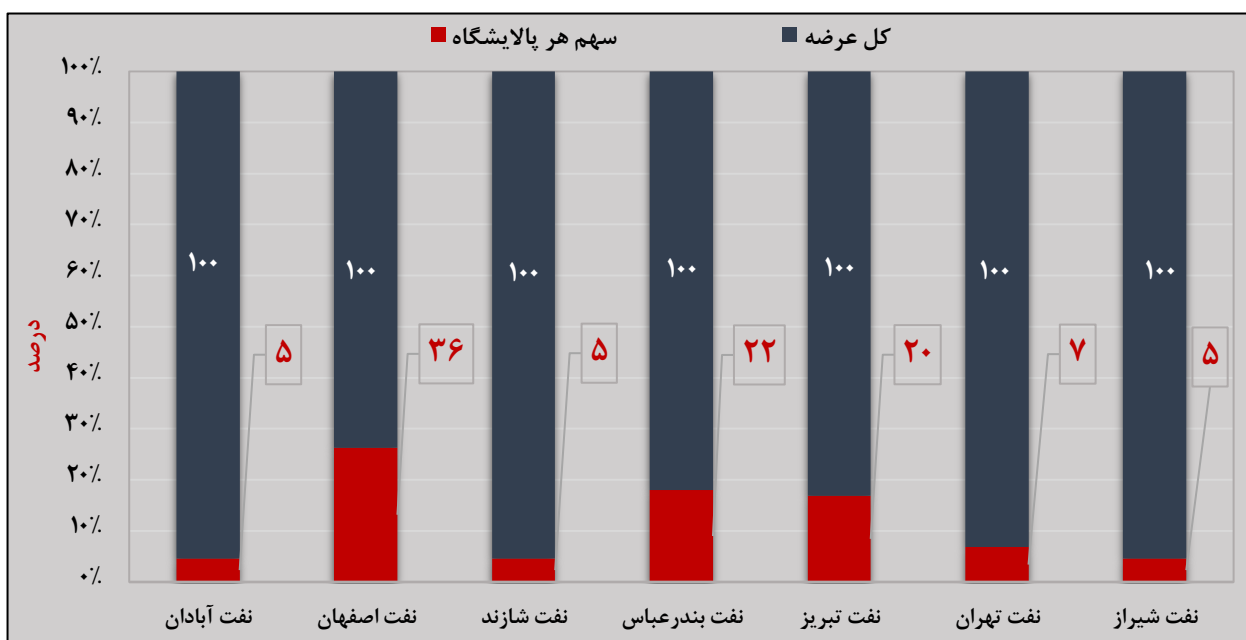

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۳-۲. سهم پالایشگاه‌ها از عرضه کل و کیوم باتوم

در گام نهایی، به منظور تکمیل تصویر ساختار بازار، سهم هر پالایشگاه از مجموع عرضه و کیوم باتوم در آذرماه ۱۴۰۴ بررسی می‌شود. این تحلیل امکان مقایسه نقش نسبی پالایشگاه‌ها در تأمین عرضه کل بازار را فراهم می‌کند. براساس داده‌های معاملاتی، نفت اصفهان با سهم ۳۶ درصدی بیشترین مشارکت را در عرضه و کیوم باتوم طی آذرماه داشته است و پس از آن نفت بندرعباس با سهم ۲۲ درصدی در رتبه دوم قرار دارد. در مقابل، پالایشگاه‌های نفت آبادان و نفت شیراز با سهم ۵ درصدی، کمترین میزان عرضه را در میان تولیدکنندگان این محصول به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۱۴. سهم از مجموع عرضه و کیوم باتوم تولیدی به تفکیک پالایشگاه‌ها؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

در نهایت، بررسی بازار و کیوم باتوم در آذرماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که این بازار نیز همچون سایر خوراک‌های میانی زنجیره پالایش، با عدم توازن معنادار میان عرضه و تقاضا مواجه بوده است. حجم تقاضای ثبت شده در بورس کالا به طور محسوسی فراتر از مقادیر عرضه قرار داشته و این شکاف در تمامی پالایشگاه‌های عرضه کننده مشاهده می‌شود؛ موضوعی که از تداوم فشار تقاضا و محدودیت نسبی عرضه در این بازار حکایت دارد.

از منظر رفتار قیمتی، ثبت رقابت قیمتی قابل توجه در تمامی نوبت‌های عرضه و برای همه پالایشگاه‌ها، بیانگر شدت بالای رقابت میان خریداران و جذابیت بالای و کیوم باتوم در معاملات بورسی است. تنوع دامنه رقابت قیمتی میان پالایشگاه‌ها و حتی در عرضه‌های مختلف یک پالایشگاه، نشان می‌دهد که عوامل حجمی، زمان بندی عرضه و انتظارات بازار نقش تعیین کننده‌ای در شکل گیری قیمت‌های پایانی داشته‌اند. در نهایت، تحلیل سهم پالایشگاه‌ها از عرضه کل نیز حاکی از تمرکز نسبی عرضه در چند پالایشگاه بزرگ است؛ تمرکزی که در کنار شکاف عرضه و تقاضا، می‌تواند به تداوم رقابت‌های قیمتی بالا و نوسان پذیری قیمت‌ها در بازار و کیوم باتوم منجر شود.

۳. روغن پایه

در آذرماه ۱۴۰۴، چهار تولیدکننده اصلی روغن پایه شامل ایرانول، بهران، پارس و سپاهان محصولات خود را در قالب انواع روغن‌های SN و برای استاک در بورس کالای ایران عرضه کرده‌اند. برای تحلیل دقیق وضعیت بازار این ماه، ابتدا الگوی عرضه و تقاضای هر شرکت به تفکیک محصول بررسی می‌شود تا تصویری شفاف از رفتار طرفین معامله ارائه شود. سپس، میزان رقابت قیمتی در هر محصول و برای تولیدکننده ارزیابی می‌گردد تا مشخص شود کدام گریدها با فشار تقاضا و رقابت بیشتری مواجه بوده‌اند. در نهایت، برای گریدهایی که بیش از یک تولیدکننده عرضه می‌کنند، مانند SN150، سهم نسبی هر شرکت در بازار این محصول نیز استخراج و تحلیل می‌شود تا وضعیت رقابتی تولیدکنندگان در گریدهای مشترک روشن‌تر شود.

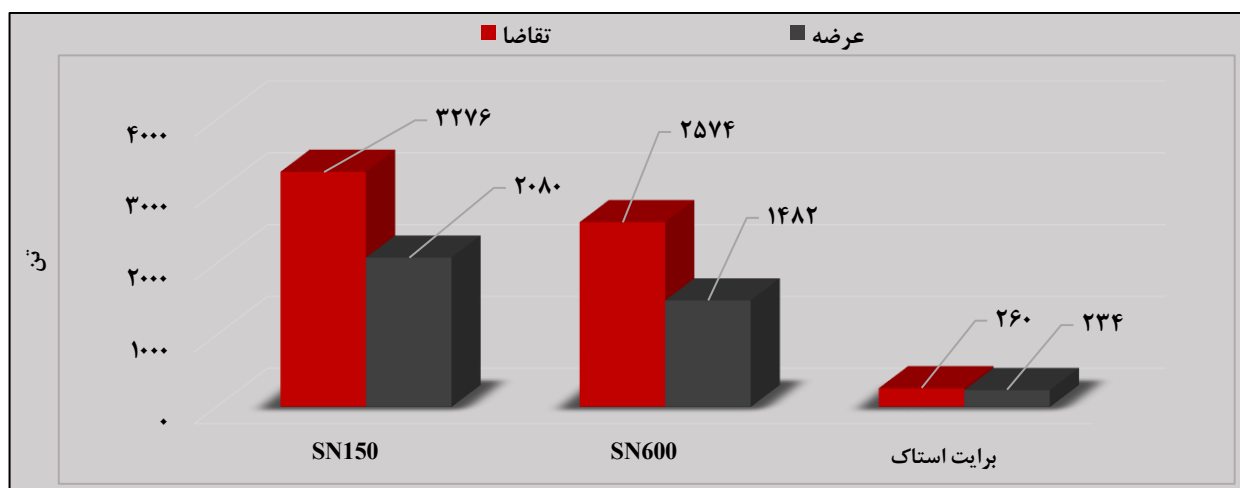
۳-۱. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه در آذرماه به تفکیک شرکت و گرید

برای تحلیل دقیق‌تر وضعیت بازار روغن پایه در آذرماه ۱۴۰۴، ابتدا الگوی عرضه و تقاضای چهار تولیدکننده اصلی به تفکیک گریدهای مختلف بررسی شده است. این بخش تصویری روشن از رفتار هر شرکت در سمت عرضه و میزان استقبال خریداران از هر گرید ارائه می‌دهد و مبنای تحلیل‌های بعدی در حوزه رقابت قیمتی و سهم بازار خواهد بود.

۳-۱-۱. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه؛ نفت ایرانول تهران

نفت ایرانول تهران و آبادان در آذرماه سه نوع روغن پایه در بورس کالای ایران عرضه کرده‌اند که عبارتند از: روغن پایه SN150 (نفت ایرانول آبادان)، SN600 و برای استاک (نفت ایرانول تهران). وضعیت عرضه و تقاضای محصولات روغن پایه شرکت نفت ایرانول در شکل زیر قابل مشاهده است. در آذرماه سال جاری این مجموعه برای هر سه محصول SN150 و SN600 و برای استاک عرضه‌ای کمتر از تقاضای ثبت‌شده برای آن‌ها به ترتیب به میزان ۱،۱۹۶، ۱،۰۹۲ و ۲۶ تن داشته است. این اختلاف فاحش در حجم عرضه و تقاضا (به جز روغن پایه برای استاک) حاکی از محدودیت عرضه محصولات این شرکت در برابر نیاز بازار است.

شکل ۱۵. وضعیت عرضه و تقاضای انواع روغن پایه شرکت نفت ایرانول؛ آذر ۱۴۰۴

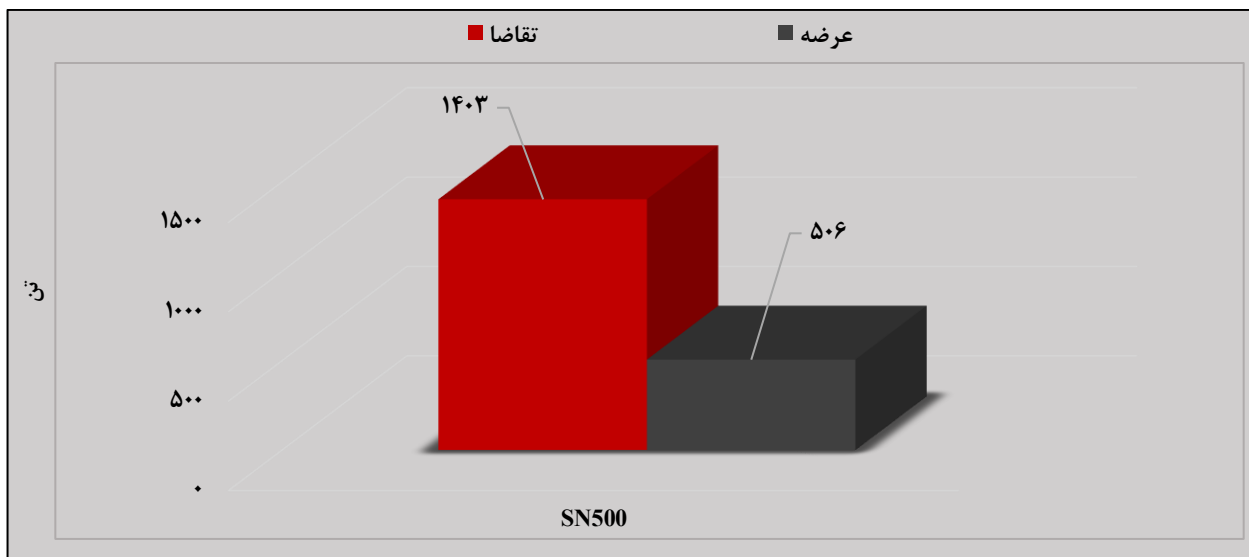

مأخذ: بورس کالای ایران.

۳-۱-۲. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه؛ نفت بهران

شرکت نفت بهران در آذرماه ۱۴۰۴ تنها روغن پایه SN500 را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. وضعیت عرضه و تقاضای این نوع روغن پایه نفت بهران در شکل زیر قابل مشاهده است.

شکل ۱۶. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه شرکت نفت بهران؛ آذر ۱۴۰۴

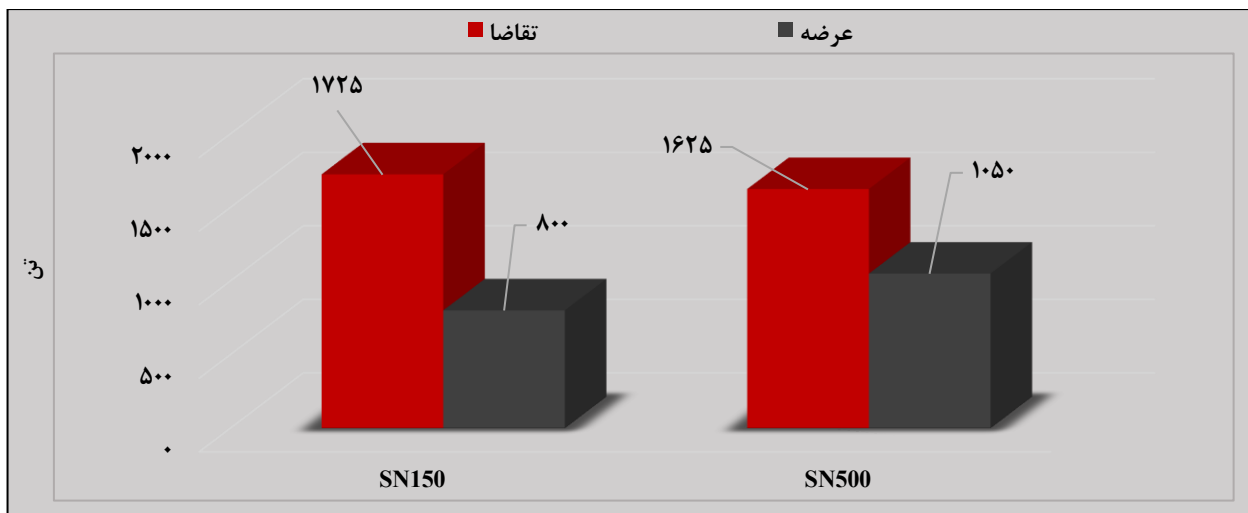
مأخذ: بورس کالای ایران.

شرکت نفت بهران در آذرماه سال جاری تک محصول روغن پایه‌ی خود را در بورس کالا با وجود تقاضای ثبت شده‌ی بالا، به میزان ۸۹۷ تن کمتر عرضه کرده است؛ یعنی تقاضا نزدیک به ۳ برابر میزان عرضه آن بوده است.

۳-۱-۳. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه؛ نفت پارس

نفت پارس در آذرماه ۱۴۰۴ دو نوع روغن پایه SN500 و SN150 را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. در شکل زیر وضعیت عرضه و تقاضای هر دو روغن پایه این شرکت در بورس کالای ایران برای ماه مذکور آمده است. همانطور که مشاهده می‌شود با وجود میزان تقاضای بالا در آذرماه برای این دو نوع از محصول نفت پارس، عرضه‌ی آن‌ها توسط مجموعه مذکور همواره کمتر بوده است؛ به‌طوری‌که در بورس کالا، میزان تقاضا برای SN150 نفت پارس بیش از دو برابر عرضه آن ثبت شده و تقاضای SN500 نیز تقریباً به ۱/۵ برابر حجم عرضه رسیده است.

شکل ۱۷. وضعیت عرضه و تقاضای انواع روغن پایه شرکت نفت پارس؛ آذر ۱۴۰۴

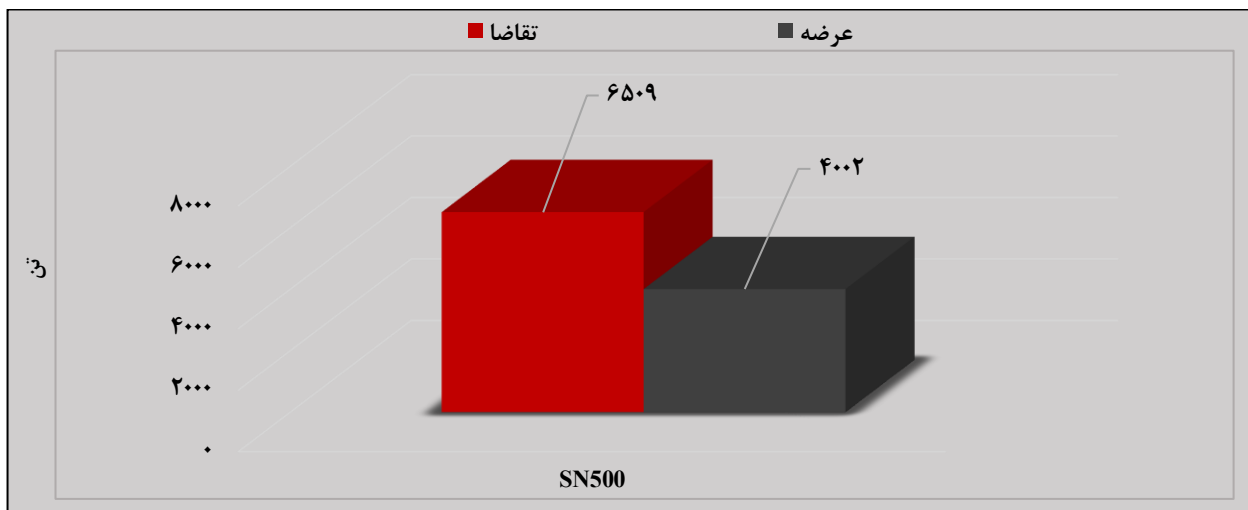

مأخذ: بورس کالای ایران.

۳-۱-۴. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه؛ نفت سپاهان

این مجموعه در آذرماه سال جاری تنها روغن پایه SN500 را در بورس کالای ایران عرضه کرده است که در نمودار زیر وضعیت عرضه و تقاضای آن در بورس کالا قابل مشاهده است. این محصول در ماه آذر کمتر از تقاضای ثبت شده در بورس کالا عرضه شده و مازاد تقاضایی به میزان ۲,۵۰۷ تن برای آن وجود داشته است که عدد بسیار بزرگی است.

شکل ۱۸. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه شرکت نفت سپاهان؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

۳-۲. ارزیابی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه

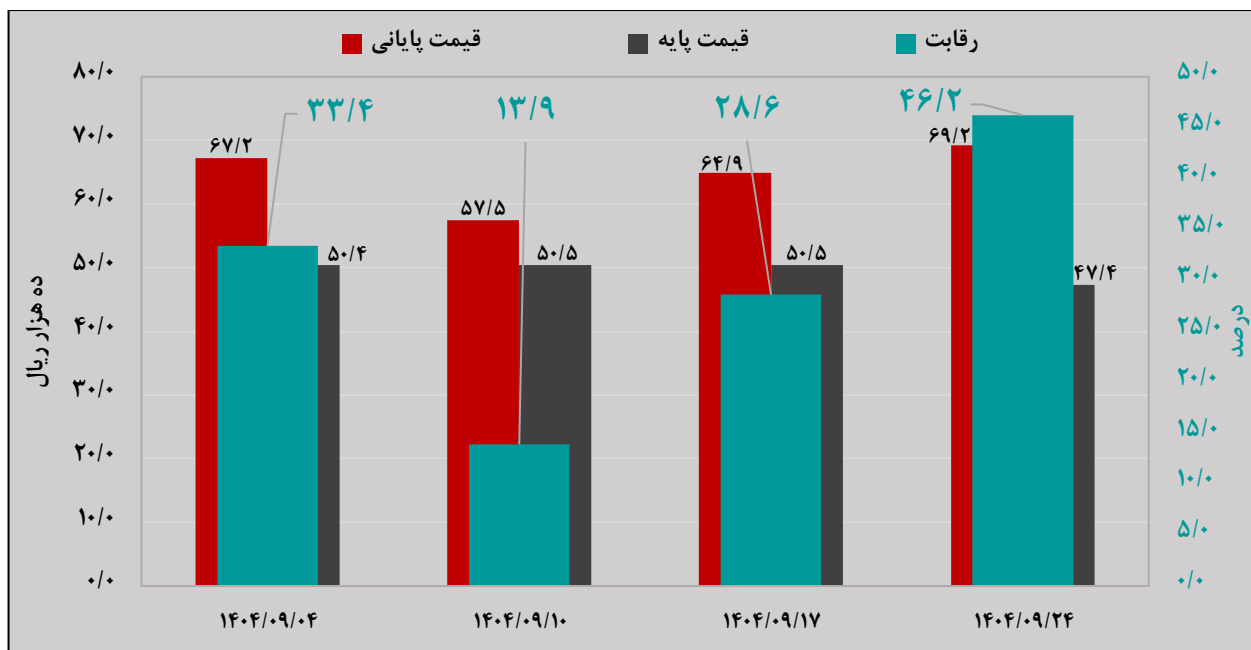
این بخش به تحلیل شدت رقابت در معاملات روغن پایه بین خریداران و عرضه‌کنندگان می‌پردازد. تحلیل اختلاف میان قیمت پایه و قیمت نهایی معاملاتی که به ما امکان می‌دهد فشار تقاضا، سهم بازار هر تولیدکننده و میزان انعطاف‌پذیری بازار را ارزیابی کنیم.

۳-۲-۱. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه؛ نفت ایرانول

در این بخش به بررسی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه تولیدی نفت ایرانول پرداخته می‌شود. تحلیل هر یک از گریدها در چند نوبت عرضه انجام‌شده در آذرماه، نشان می‌دهد که رقابت میان خریداران تا چه حد بر قیمت نهایی اثر گذاشته و فشار تقاضا در هر نوبت چگونه بوده است.

نمودار زیر میزان رقابت قیمتی در بورس کالا را طی آذر ۱۴۰۴ برای روغن پایه SN150 در تمامی نوبت‌های عرضه این محصول نشان می‌دهد. روغن پایه SN150 ایرانول آبادان در هر چهار نوبت عرضه در بورس با رقابت قیمتی برای قیمت‌های پایانی مواجه بوده که بیشترین میزان رقابت برای این محصول ۴۶/۲ درصد (هفته چهارم آذر) و کمترین رقابت قیمتی ۱۳/۹ درصد (هفته دوم آذر) بوده است.

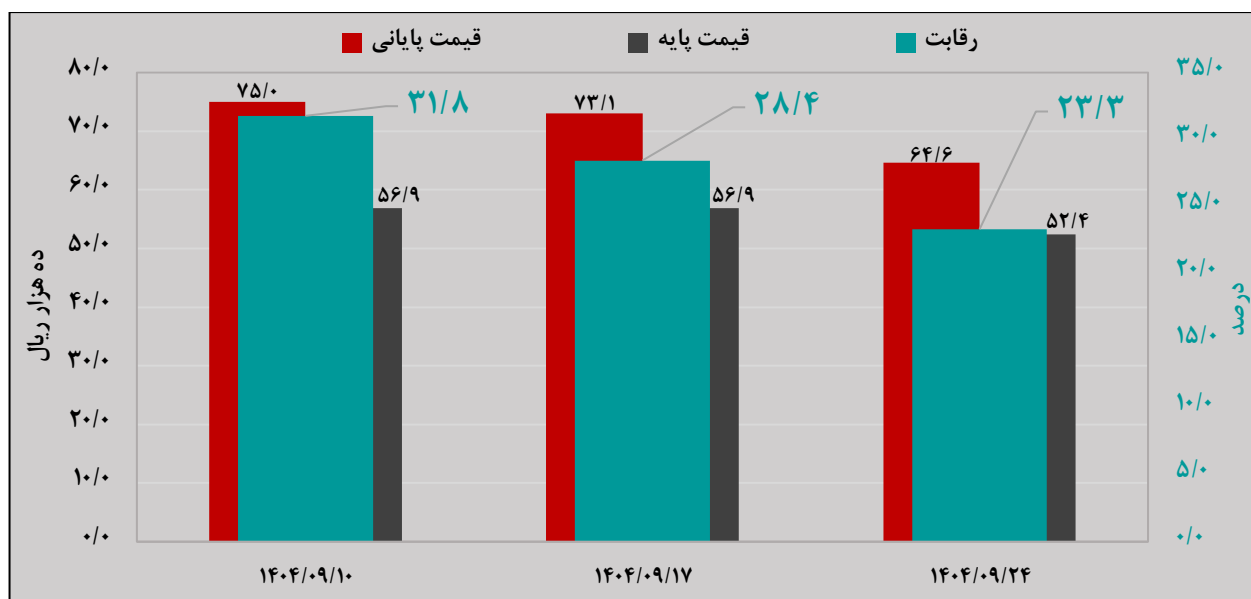
شکل ۱۹. میزان رقابت قیمتی روغن پایه SN150 شرکت نفت ایرانول؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

همچنین، بررسی قیمت‌های پایانی و قیمت‌های پایه روغن پایه SN600 نفت ایرانول نشان می‌دهد که این نوع از روغن پایه نیز همانند محصول قبلی در هر سه نوبت عرضه آن در بورس کالا رقابت قیمتی را تجربه کرده است. همانطور که در نمودار زیر قابل مشاهده است، SN600 نفت ایرانول تهران در نوبت اول عرضه بیشترین رقابت قیمتی را به میزان ۳۱/۸ درصد داشته و کمترین میزان رقابت قیمتی برای این محصول در هفته آخر آذرماه و به میزان ۲۳/۳ درصد بوده است.

شکل ۲۰. میزان رقابت قیمتی روغن پایه SN600 شرکت نفت ایرانول؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

در نهایت، سومین محصول عرضه‌شده توسط شرکت نفت ایرانول در بورس کالای ایران طی آذرماه ۱۴۰۴، روغن پایه برای استاک بوده است. برخلاف دو گرید پیشین این شرکت که در تمامی نوبت‌های عرضه رقابت‌های قیمتی بالا را به ثبت رساندند، بررسی اختلاف میان قیمت‌های پایه و قیمت‌های پایانی معاملات روغن پایه برای استاک نشان می‌دهد که این محصول در کل دوره مورد بررسی و از دو نوبت عرضه، تنها در یک نوبت (در هفته چهارم آذرماه) رقابت قیمتی را تجربه کرده که معادل ۱۰/۵ درصد بوده است.

شکل ۲۱. میزان رقابت قیمتی روغن پایه برای استاک شرکت نفت ایرانول؛ آذر ۱۴۰۴

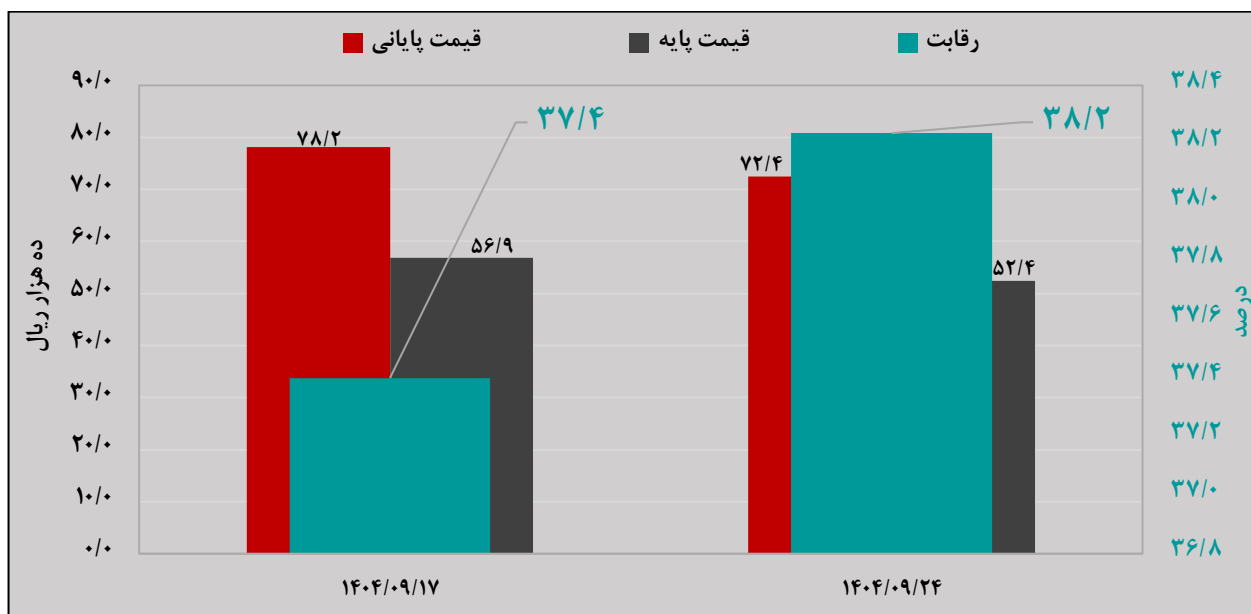

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۳-۲-۲. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه؛ نفت بهران

شرکت نفت بهران روغن پایه SN500 را در دو نوبت و در هفته‌های سوم و چهارم آذرماه در بورس کالا عرضه کرده است. بررسی اختلاف میان قیمت پایه و قیمت پایانی معاملات این محصول نشان می‌دهد که به‌طور متوسط، طی بازه مورد بررسی، رقابت قیمتی ۳۷/۸ درصدی به ثبت رسیده است.

شکل ۲۲. میزان رقابت قیمتی روغن پایه SN500 شرکت نفت بهران؛ آذر ۱۴۰۴

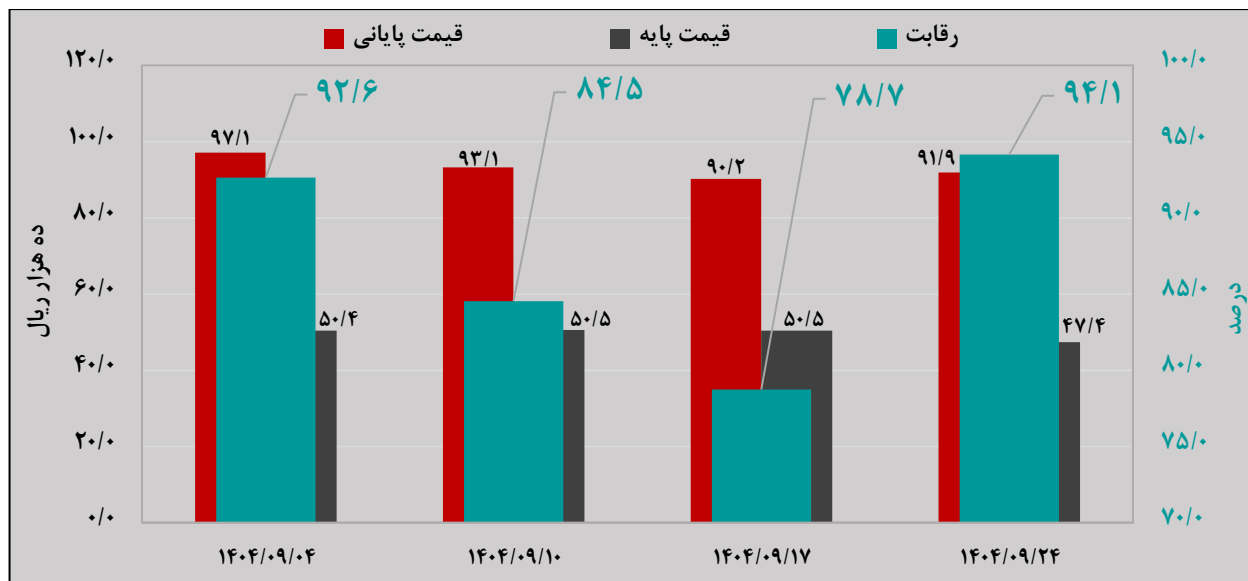

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۳-۲-۳. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه؛ نفت پارس

شرکت نفت پارس دو نوع روغن پایه SN150 و SN500 را طی آذر ۱۴۰۴ عرضه کرده است که در ادامه به بررسی قیمت‌های پایانی معاملات و قیمت‌های پایه این روغن‌های پایه طی بازه زمانی یادشده خواهیم پرداخت. شکل زیر میزان رقابت قیمتی SN150 نفت پارس را در معاملات بورس آذرماه نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، رقابت قیمتی برای این محصول در این ماه بسیار بالا بوده و میانگین رقابت در ۴ نوبت عرضه معادل ۸۷/۵ درصد ثبت شده است، رقمی که قابل توجه و حائز اهمیت است.

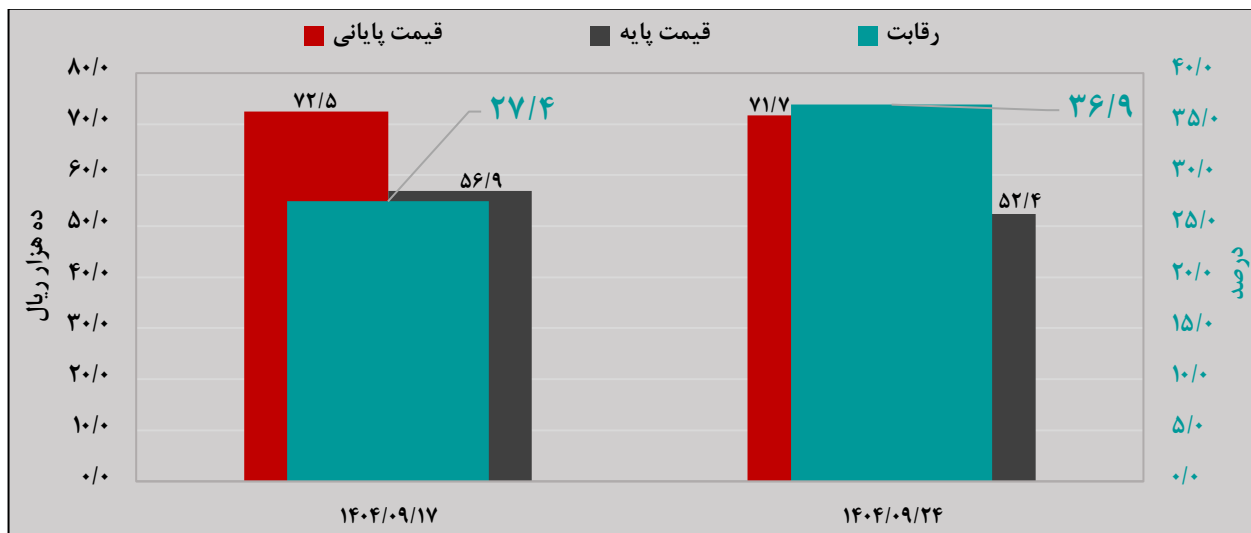
شکل ۲۳. میزان رقابت قیمتی روغن پایه SN150 شرکت نفت پارس؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

بررسی قیمت‌های پایه و پایانی SN500 نفت پارس نشان می‌دهد که این محصول نیز در دو نوبت عرضه (هفته سوم و چهارم آذرماه) با رقابت قیمتی مواجه بوده است. اگرچه شدت رقابت به اندازه SN150 نیست، اما ثبت رقابتی معادل ۳۶/۹ درصد در هفته آخر آذر، همچنان قابل توجه است.

شکل ۲۴. میزان رقابت قیمتی روغن پایه SN500 شرکت نفت پارس؛ آذر ۱۴۰۴

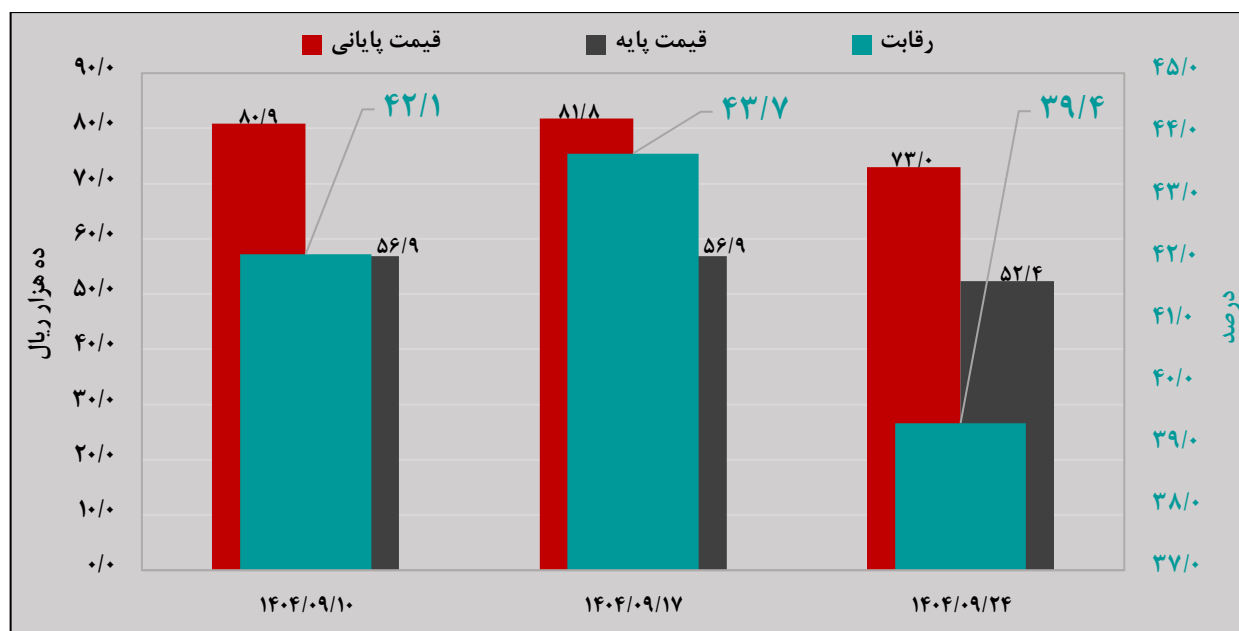

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۳-۲-۴. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات روغن پایه؛ نفت سپاهان

شرکت نفت سپاهان طی آذر ۱۴۰۴ در سه نوبت تک محصول SN500 را در بورس کالای ایران عرضه کرده است که بررسی قیمت‌های پایانی و قیمت‌های پایه عرضه این روغن پایه، طبق شکل زیر، نشان می‌دهد معاملات تک روغن پایه‌ی مجموعه مذکور با رقابت قیمتی مثبت و به‌طور میانگین ۴۱/۷ درصدی طی سه هفته آذرماه مواجه بوده است.

شکل ۲۵. میزان رقابت قیمتی روغن پایه SN500 شرکت نفت سپاهان؛ آذر ۱۴۰۴

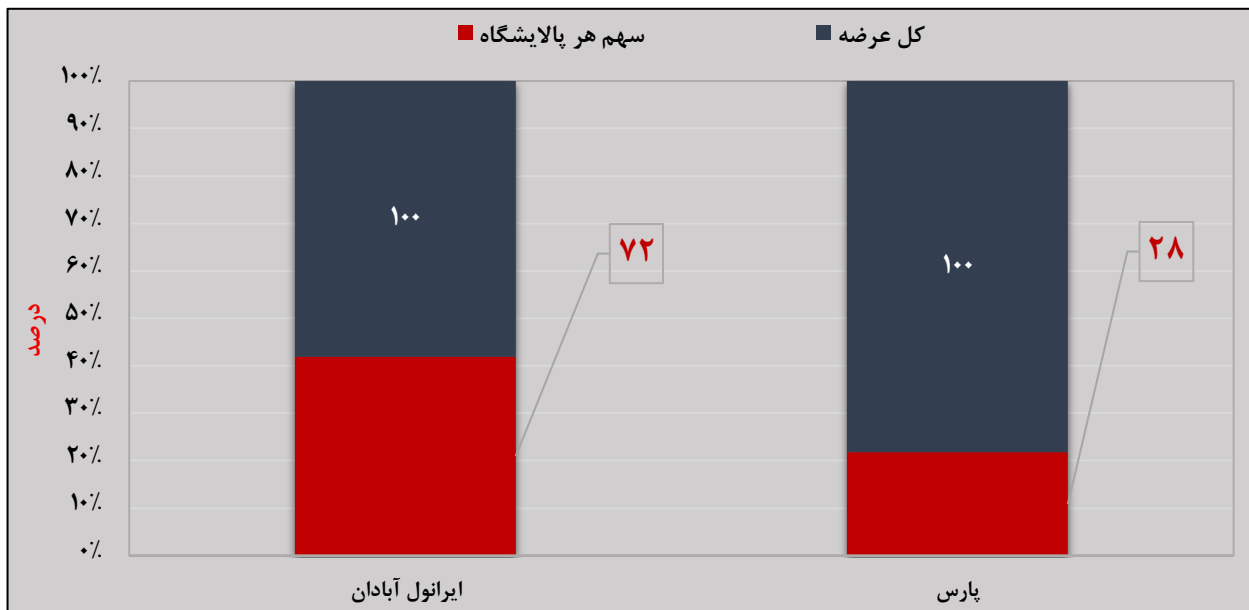

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۳-۳. تحلیل ساختار بازار گریدهای مشترک روغن پایه و سهم تولیدکنندگان

بررسی عرضه روغن پایه در بورس کالای ایران طی آذرماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که از میان گریدهای مطرح، تنها دو نوع SN150 و SN500 به صورت مشترک به ترتیب توسط دو و سه شرکت عرضه شده‌اند؛ به طور مشخص، گرید SN150 توسط نفت ایرانول آبادان و نفت پارس و گرید SN500 توسط نفت بهران، نفت پارس و نفت سپاهان ارائه شده است. در این بخش، سهم هر یک از شرکت‌ها از این گریدهای مشترک و نقش آن‌ها در تأمین بازار مورد تحلیل قرار خواهد گرفت. شکل زیر سهم دو شرکت عرضه‌کننده روغن پایه SN150 از کل عرضه این محصول در بورس کالا طی آذرماه سال جاری را نشان می‌دهد. شرکت نفت ایرانول آبادان ۷۲ درصد از کل عرضه این گرید را به خود اختصاص داده است، در حالی که شرکت نفت پارس با در اختیار داشتن سهمی به اندازه ۲۸ درصد، بخش باقی‌مانده بازار را پوشش داده و نقش مکمل در تأمین تقاضای این محصول ایفا کرده است.

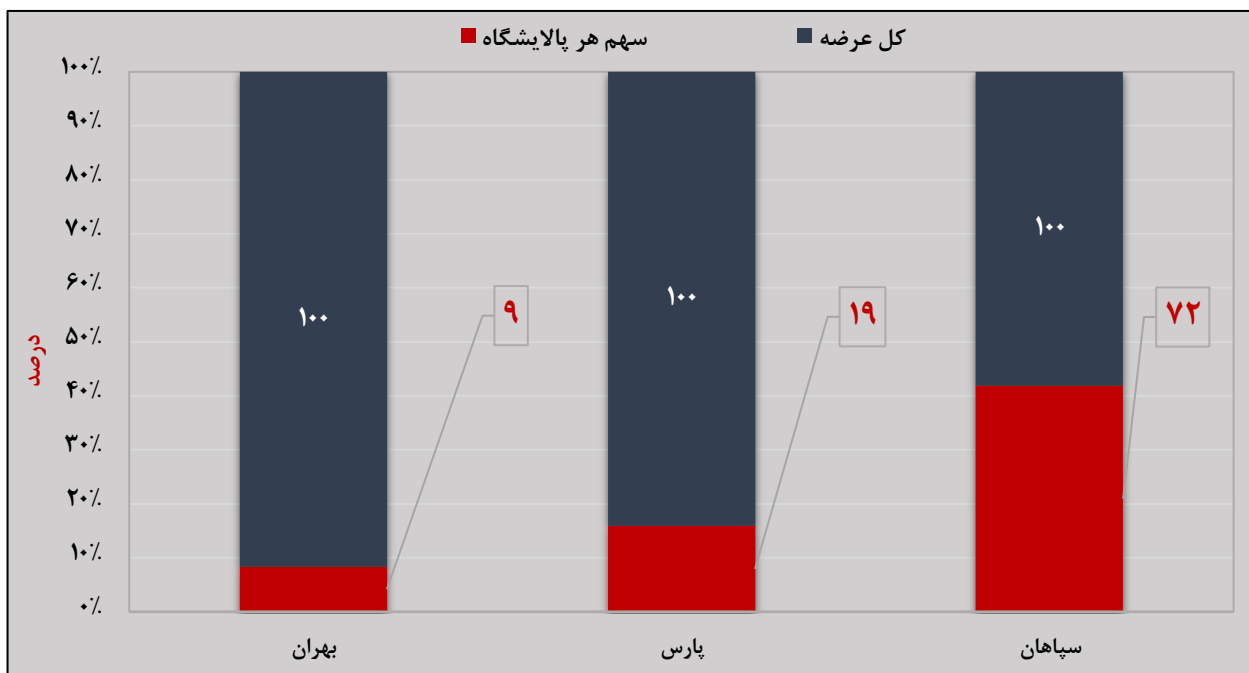
شکل ۲۶. سهم از مجموع عرضه روغن پایه SN150 به تفکیک پالایشگاه‌ها؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

همچنین، سهم سه شرکت عرضه‌کننده روغن پایه SN500 از کل عرضه این محصول در بورس کالا طی آذرماه سال جاری در شکل زیر نمایش داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، بخش عمده عرضه این گرید، معادل ۷۲ درصد، توسط شرکت نفت سپاهان انجام شده و سهم شرکت‌های نفت پارس و نفت بهران از کل عرضه آن در بورس کالا به ترتیب تنها ۱۹ و ۹ درصد بوده است.

شکل ۲۷. سهم از مجموع عرضه روغن پایه SN500 به تفکیک پالایشگاه‌ها؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

به‌طور کلی، بررسی بازار روغن پایه در آذرماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که این بازار در تمامی گریدهای مورد بررسی با عدم توازن معنادار میان عرضه و تقاضا مواجه بوده است. در اغلب محصولات عرضه‌شده توسط چهار تولیدکننده اصلی، حجم تقاضای ثبت‌شده به‌طور قابل توجهی از مقادیر عرضه فراتر رفته که بیانگر محدودیت عرضه در برابر نیاز بازار و استمرار فشار تقاضا در این بخش از زنجیره روانکارهاست.

از منظر رفتار قیمتی، نتایج حاکی از شکل‌گیری رقابت قیمتی در بخش عمده معاملات است؛ به‌گونه‌ای که به‌ویژه در گریدهای پرمصرف SN150 و SN500، اختلاف قابل توجهی میان قیمت‌های پایه و قیمت‌های پایانی به ثبت رسیده است. تفاوت شدت رقابت میان گریدها و میان تولیدکنندگان مختلف نشان می‌دهد که ویژگی‌های هر گرید، حجم عرضه و جایگاه هر شرکت در بازار، نقش تعیین‌کننده‌ای در رفتار قیمتی معاملات داشته‌اند.

در نهایت، تحلیل ساختار بازار گریدهای مشترک نشان می‌دهد که عرضه برخی گریدها در بورس کالا تمرکز نسبی بالایی دارد؛ به‌طوری‌که سهم غالب بازار در اختیار یک یا دو تولیدکننده قرار گرفته است. این تمرکز، در کنار شکاف پایدار عرضه و تقاضا، می‌تواند به تداوم رقابت‌های قیمتی بالا و حساسیت بازار روغن پایه نسبت به تغییرات عرضه در دوره‌های آتی منجر شود.

۴. اسلاک واکس

در آذرماه ۱۴۰۴، اسلاک واکس توسط سه عرضه‌کننده اصلی شامل نفت ایرانول (تهران و آبادان)، نفت پارس و پالایش نفت پایا و همچنین پارافین واکس توسط نفت سپاهان در بورس کالای ایران ارائه شده است. در این بخش، ابتدا وضعیت عرضه و تقاضای هر عرضه‌کننده به تفکیک گرید مورد بررسی قرار می‌گیرد تا تصویری روشن از رفتار بازار و تعامل طرفین معامله ارائه شود. سپس، میزان رقابت قیمتی در معاملات هر محصول تحلیل می‌شود و در نهایت، برای گریدهایی که توسط بیش از یک عرضه‌کننده ارائه شده‌اند، سهم نسبی هر عرضه‌کننده از بازار استخراج خواهد شد تا شرایط رقابتی هر گرید روشن‌تر گردد.

۴-۱. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس در آذرماه به تفکیک شرکت و گرید

این بخش به بررسی وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس در آذرماه ۱۴۰۴ می‌پردازد و ارائه‌کنندگان مختلف را به تفکیک شرکت و گرید نشان می‌دهد. تحلیل این داده‌ها، تصویر واضحی از تعادل عرضه و تقاضا و فشار بازار برای هر محصول فراهم می‌کند.

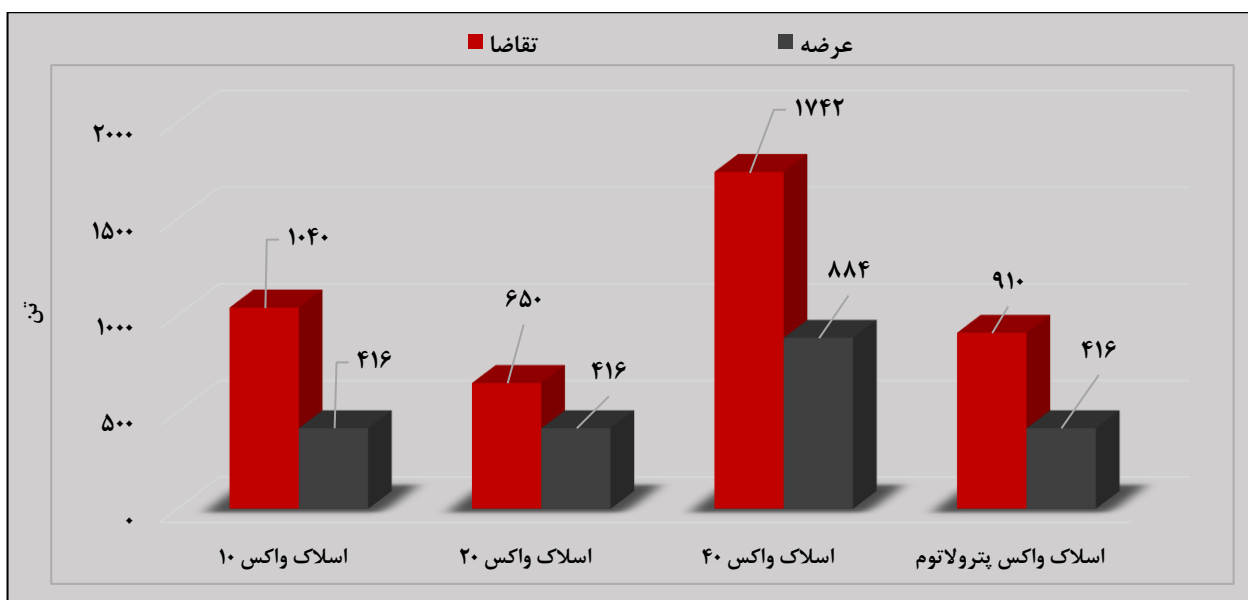
۴-۱-۱. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ نفت ایرانول

این مجموعه در آذرماه سال ۱۴۰۴ چهار نوع اسلاک واکس را در بورس کالای ایران عرضه کرد که عبارتند از: اسلاک واکس ۱۰ نفت ایرانول آبادان و اسلاک واکس ۱۰، اسلاک واکس ۲۰، اسلاک واکس ۴۰ و اسلاک واکس پترولاتوم نفت ایرانول تهران. در ادامه وضعیت عرضه و تقاضای انواع اسلاک واکس برای دو شرکت نفت ایرانول تهران و نفت ایرانول آبادان به صورت جداگانه ارائه خواهد شد.

۴-۱-۱-۱. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ نفت ایرانول تهران

نفت ایرانول تهران طی آذرماه سال جاری چهار نوع اسلاک واکس در بورس کالا عرضه کرد که پیش‌تر به آن اشاره کردیم. حجم عرضه و تقاضای اسلاک واکس‌های یادشده در بورس کالای ایران برای بازه‌ی مذکور در شکل زیر آمده است. مطابق با این شکل، در ماه مورد بررسی تقاضا برای هر چهار نوع اسلاک واکس تولیدی شرکت نفت ایرانول تهران در بورس کالا بیش از میزان عرضه آن‌ها بوده است. اسلاک واکس‌های تولیدی نفت ایرانول تهران، اسلاک واکس ۱۰، اسلاک واکس ۲۰، اسلاک واکس ۴۰ و اسلاک واکس پترولاتوم با فاصله‌ای به ترتیب معادل ۶۲۴، ۲۳۴، ۸۵۸ و ۴۹۴ تن میان عرضه و تقاضا مواجه بوده‌اند. در این میان کسری عرضه اسلاک واکس ۴۰ بیش از دیگر گریدهای تولیدی این شرکت بوده است که بیانگر فشار تقاضای قابل توجه بر این گرید است.

شکل ۲۸. وضعیت عرضه و تقاضای انواع اسلاک واکس شرکت نفت ایرانول تهران؛ آذر ۱۴۰۴

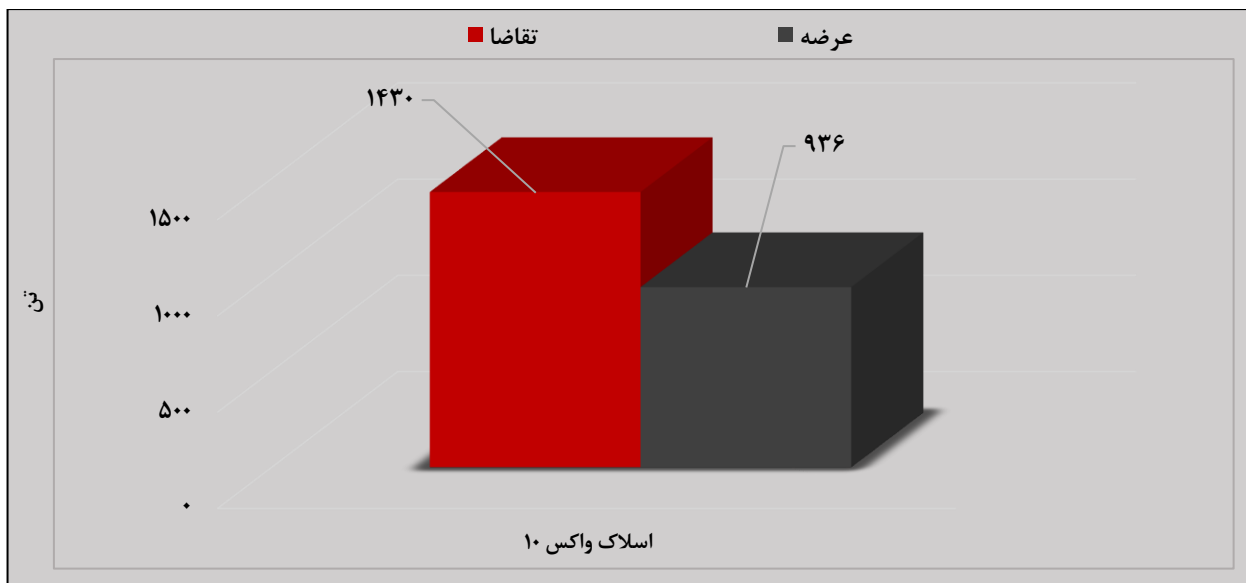

مأخذ: بورس کالای ایران.

۴-۱-۱-۲. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ نفت ایرانول آبادان

شرکت نفت ایرانول آبادان طی آذرماه ۱۴۰۴ تنها یک گرید اسلاک واکس، یعنی اسلاک واکس ۱۰، را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. وضعیت عرضه و تقاضای این محصول در بازه زمانی یادشده در شکل زیر ارائه شده است. مطابق با داده‌های شکل، در ماه مورد بررسی میزان تقاضا برای اسلاک واکس ۱۰ تولیدی این شرکت در بورس کالا از حجم عرضه آن فراتر بوده و شکافی معادل ۴۹۴ تن میان عرضه و تقاضا ثبت شده است.

شکل ۲۹. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس شرکت نفت ایرانول آبادان؛ آذر ۱۴۰۴

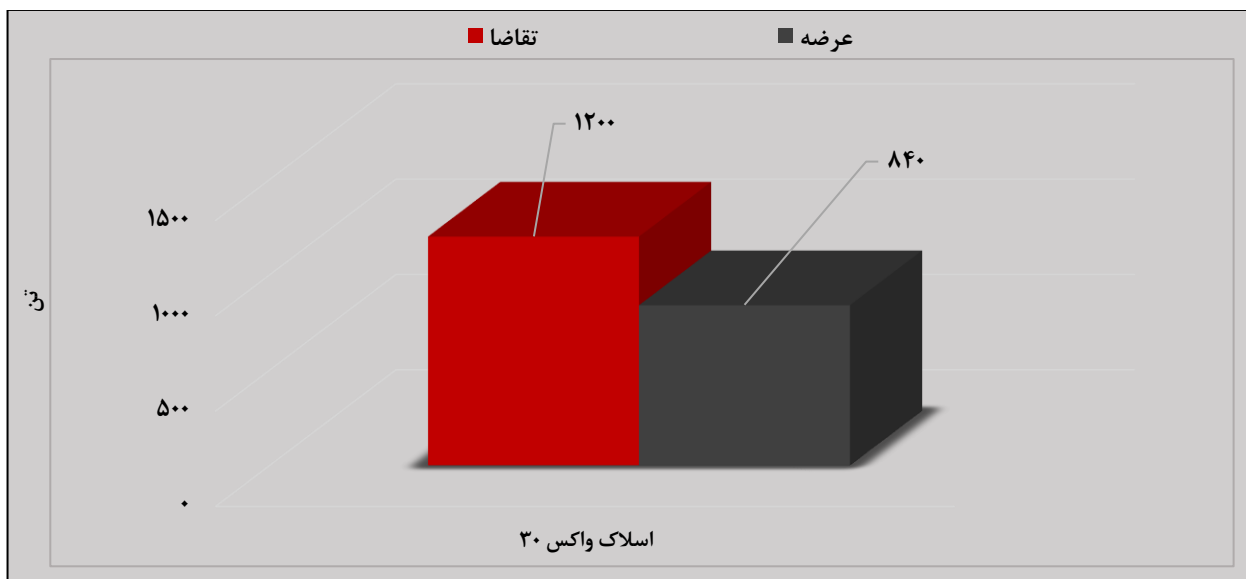

مأخذ: بورس کالای ایران.

۲-۱-۴. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ نفت پارس

نفت پارس در آذرماه سال ۱۴۰۴ تنها یک نوع اسلاک واکس، یعنی اسلاک واکس ۳۰، را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. شکل زیر وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس یادشده توسط نفت پارس را در بورس کالای ایران در ماه مذکور نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که تقاضا در بورس کالا برای این نوع از اسلاک واکس در ماه آذر از عرضه‌ی آن در سامانه یادشده به اندازه ۳۶۰ تن پیشی گرفته است.

شکل ۳۰. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس شرکت نفت پارس؛ آذر ۱۴۰۴

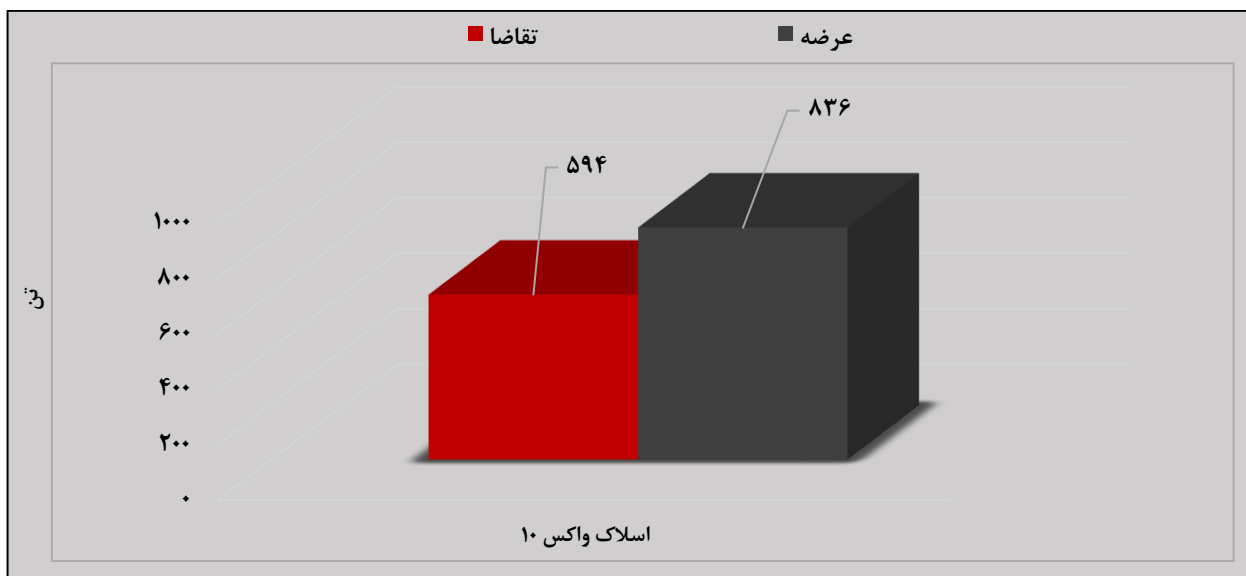

مأخذ: بورس کالای ایران.

۳-۱-۴. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس؛ پالایش نفت پایا

شرکت پالایش نفت پایا در آذرماه سال ۱۴۰۴ همانند نفت ایرانول آبادان و نفت پارس در تولید انواع اسلاک واکس تک محصولی بوده و تنها اسلاک واکس ۱۰ را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. شکل زیر حجم عرضه و تقاضای محصول یادشده را نشان می‌دهد. طبق شکل ذیل و برخلاف روند شرکت‌های قبلی، اسلاک واکس ۱۰ در آذرماه سال جاری مازاد عرضه نسبت به میزان تقاضای ثبت شده برای این کالا در بورس داشته؛ به‌طوری‌که میزان عرضه ۲۴۲ تن از میزان تقاضای ثبت‌شده برای این محصول در سامانه یادشده پیشی گرفته است.

شکل ۳۱. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس شرکت پالایش نفت پایا؛ آذر ۱۴۰۴

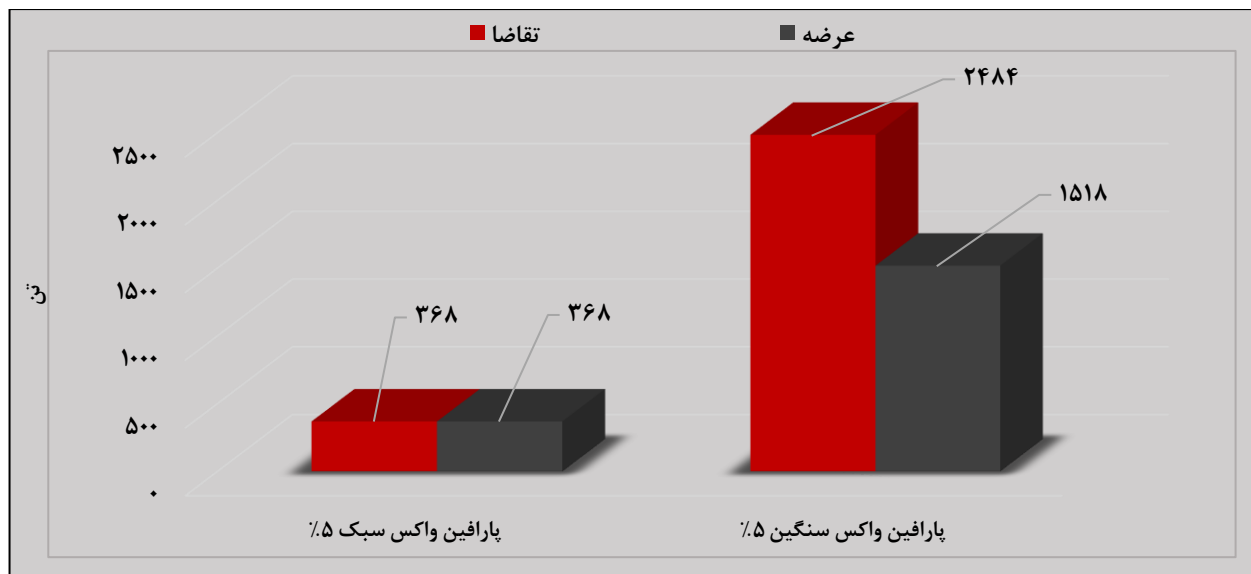
مأخذ: بورس کالای ایران.

۴-۱-۴. وضعیت عرضه و تقاضای پارافین واکس؛ نفت سپاهان

مجموعه نفت سپاهان دو نوع پارافین واکس از جمله پارافین واکس سبک ۵٪ و پارافین واکس سنگین ۵٪ را در آذرماه سال ۱۴۰۴ در بورس کالا عرضه کرده است.

شکل زیر حجم عرضه و تقاضای پارافین واکس عرضه‌شده نفت سپاهان را طی آذرماه سال جاری نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، پارافین واکس سنگین ۵٪ نفت سپاهان طی معاملات ثبت شده در آذرماه با کسری عرضه به میزان ۹۶۶ تن نسبت به تقاضای موجود برای آن در بورس کالا مواجه بوده است. این در حالی است که عرضه پارافین واکس سبک ۵٪ با تقاضای ثبت شده برای آن در بورس کالا در ماه یادشده برابر بوده است.

شکل ۳۲. وضعیت عرضه و تقاضای انواع پارافین واکس شرکت نفت سپاهان؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

۴-۲. ارزیابی رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس

این بخش به تحلیل شدت رقابت در معاملات اسلاک واکس بین خریداران و عرضه‌کنندگان می‌پردازد. تحلیل اختلاف میان قیمت پایه و قیمت نهایی معامله به ما امکان می‌دهد فشار تقاضا، سهم بازار هر تولیدکننده و میزان انعطاف‌پذیری بازار را ارزیابی کنیم.

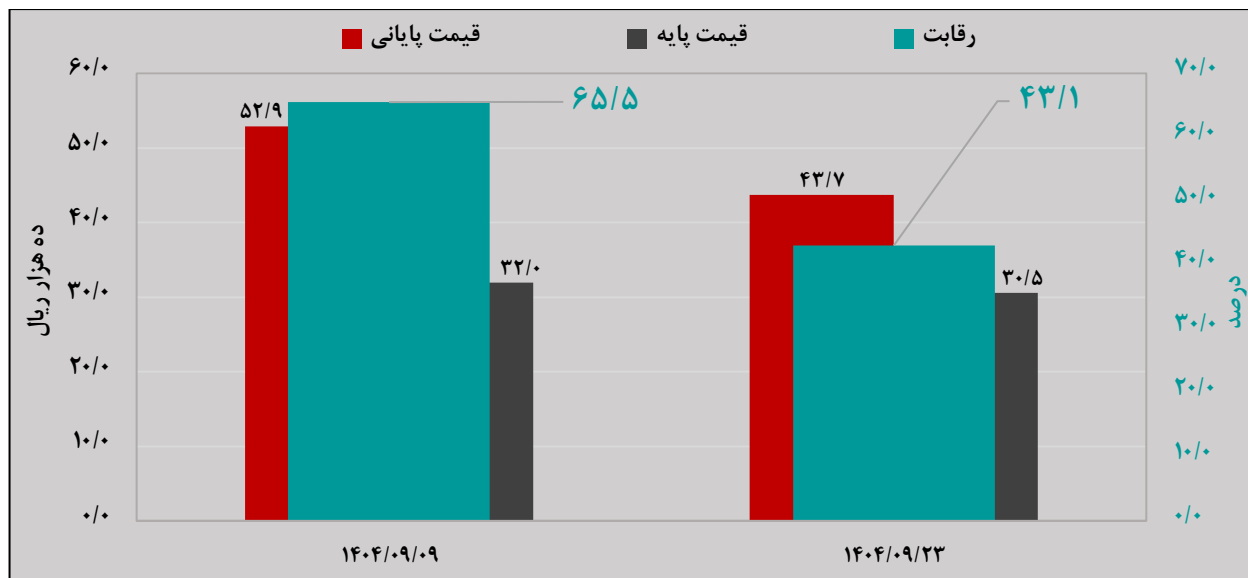
۴-۲-۱. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت ایرانول

در این بخش، برای سنجش شدت رقابت، اختلاف میان قیمت پایه و پایانی چهار نوع اسلاک واکس شرکت نفت ایرانول به تفکیک شرکت‌های زیرمجموعه (نفت ایرانول تهران و نفت ایرانول آبادان) به صورت جداگانه و در تمام نوبت‌های عرضه آن‌ها مورد ارزیابی قرار گرفته است.

۴-۲-۱-۱. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت ایرانول تهران

شکل زیر نشان‌دهنده انحراف قیمت‌های پایانی از قیمت‌های پایه اسلاک واکس ۱۰ معامله شده در بورس کالای ایران طی دو نوبت عرضه در آذر سال جاری است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، در طول ماه آذر در دو نوبت عرضه اسلاک واکس ۱۰ قیمت‌های پایانی و قیمت‌های پایه اختلاف قابل توجه داشته‌اند و رقابت قیمتی برای این محصول به‌طور میانگین به میزان ۵۴/۳ درصد ثبت شده است.

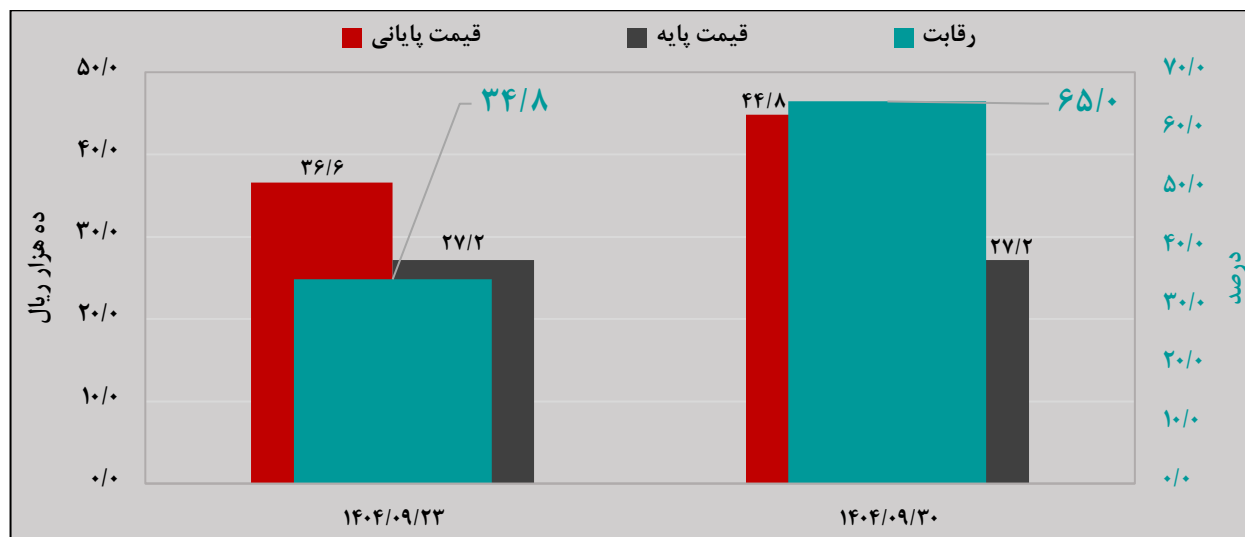
شکل ۳۳. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۱۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

بررسی قیمت‌های پایانی و پایه معاملات اسلاک واکس ۲۰ نفت ایرانول تهران نیز در دو نوبت عرضه آن در بورس کالا طی ماه مورد بررسی نشان از رقابت قیمتی مثبت دارد. همچنین، بیشترین رقابت قیمتی برای نوبت دوم عرضه محصول مذکور بوده و برابر ۶۵ درصد است؛ که رقابت قیمتی قابل توجهی است.

شکل ۳۴. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۲۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ آذر ۱۴۰۴

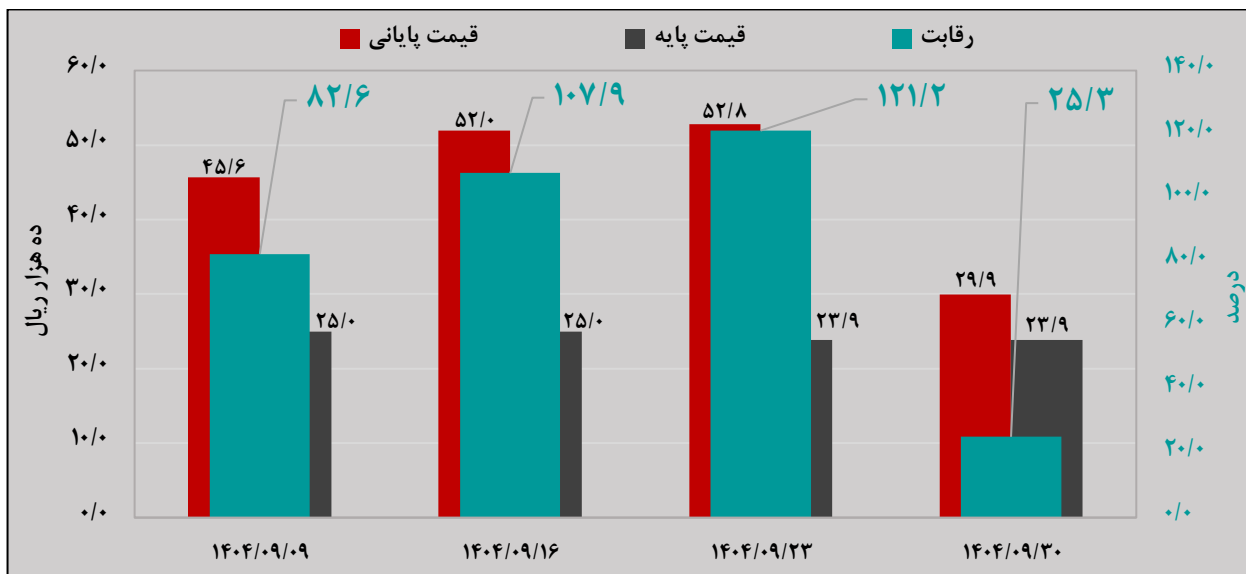

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

همچنین، بررسی قیمت‌های پایه و پایانی اسلاک واکس ۴۰ نفت ایرانول تهران نشان می‌دهد که این محصول در هر چهار نوبت عرضه طی آذرماه در بورس کالا با رقابت قیمتی بسیار بالایی مواجه بوده است. بیشترین شدت رقابت در آخرین نوبت سوم عرضه به ثبت رسیده که معادل ۱۲۱/۲ درصد بوده و در نوبت‌های اول و دوم نیز وضعیت رقابت قیمتی اندکی کمتر و به ترتیب برابر ۸۲/۶ و ۱۰۷/۹ درصد بوده است. در نوبت چهارم نیز با وجود رقابت قیمتی کمتر نسبت به سه نوبت قبلی

همچنان رقابت قیمتی مثبت برای محصول مذکور ثبت شده و برابر ۲۵/۳ درصد است. بدیهی است که وضعیت مذکور نشان از همان فشار تقاضای بالایی است که پیش‌تر در بررسی وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس ۴۰ ایرانول تهران به آن اشاره شد.

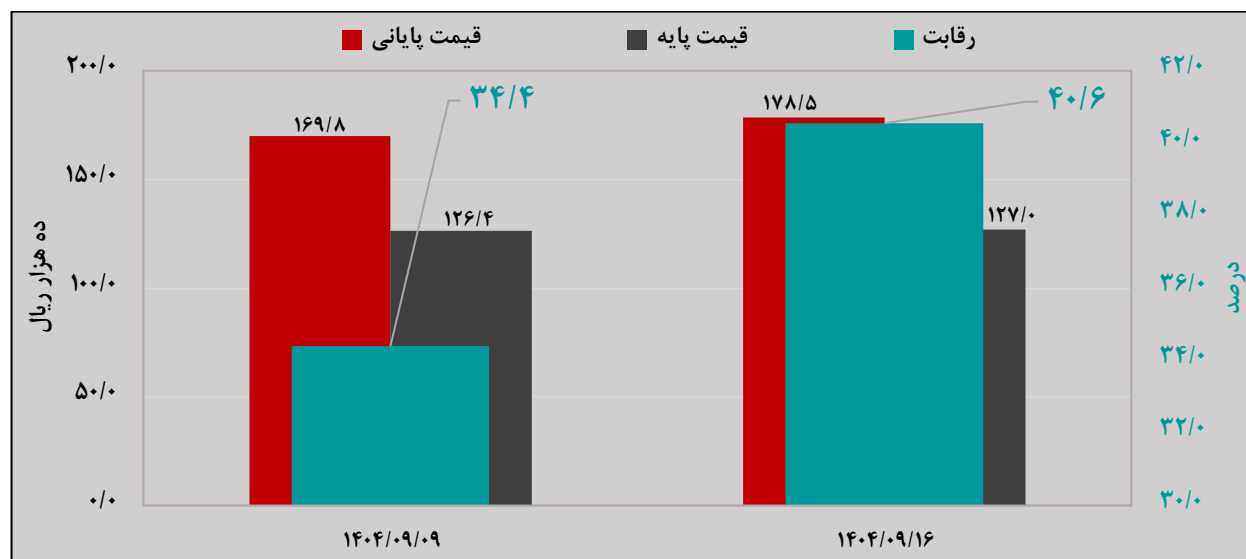
شکل ۳۵. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۴۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

در نهایت، بررسی قیمت‌های پایه و پایانی برای اسلاک واکس پترولاتوم نفت ایرانول تهران نشان می‌دهد که این نوع از اسلاک واکس طی دو نوبت عرضه در آذرماه ۱۴۰۴ به‌طور متوسط در معاملات خود در بورس کالا میزان ۳۷/۵ درصد رقابت قیمتی داشته است.

شکل ۳۶. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس پترولاتوم شرکت نفت ایرانول تهران؛ آذر ۱۴۰۴

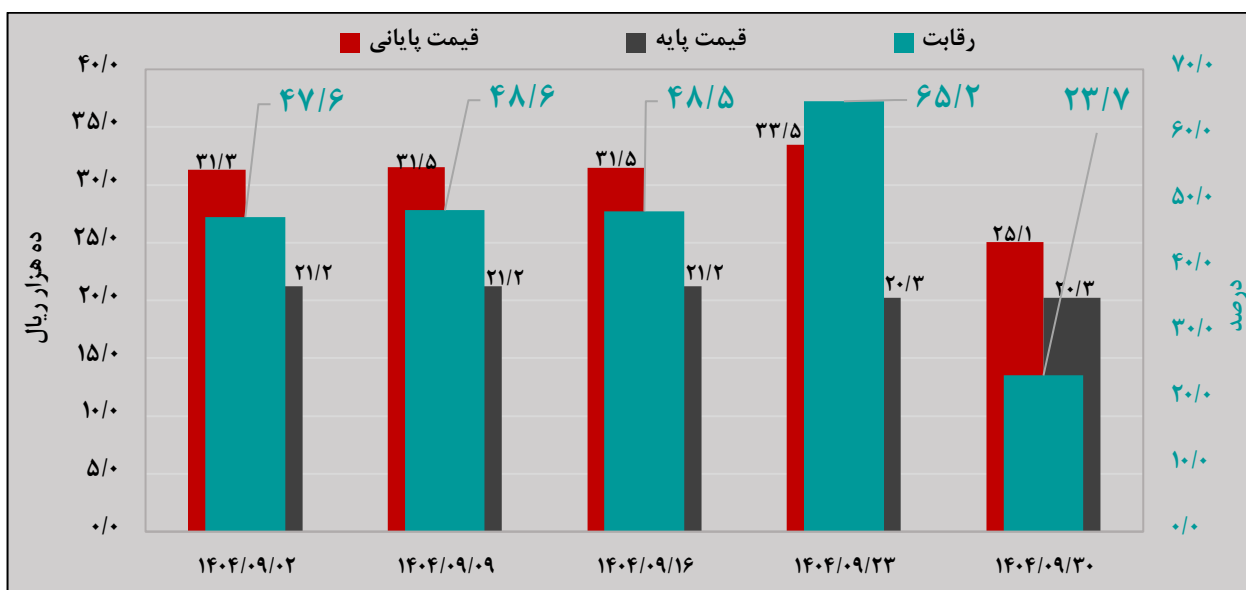

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۴-۲-۱-۲. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت ایرانول آبادان

بررسی قیمت‌های پایانی و پایه معاملات بورسی اسلاک واکس ۱۰ نفت ایرانول آبادان طی آذر ۱۴۰۴ وجود رقابت قیمتی را در هر پنج نوبت عرضه آن در بورس تأیید می‌کند. مطابق شکل زیر و همان‌طور که مشاهده می‌شود، در طول پنج نوبت عرضه بورسی در ماه آذر متوسط رقابت قیمتی برای محصول مذکور برابر ۴۶/۷ درصد بوده است؛ که بیشترین میزان رقابت قیمتی در نوبت چهارم عرضه (هفته چهارم آذرماه) و معادل ۶۵/۲ درصد است.

شکل ۳۷. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۱۰ شرکت نفت ایرانول آبادان؛ آذر ۱۴۰۴

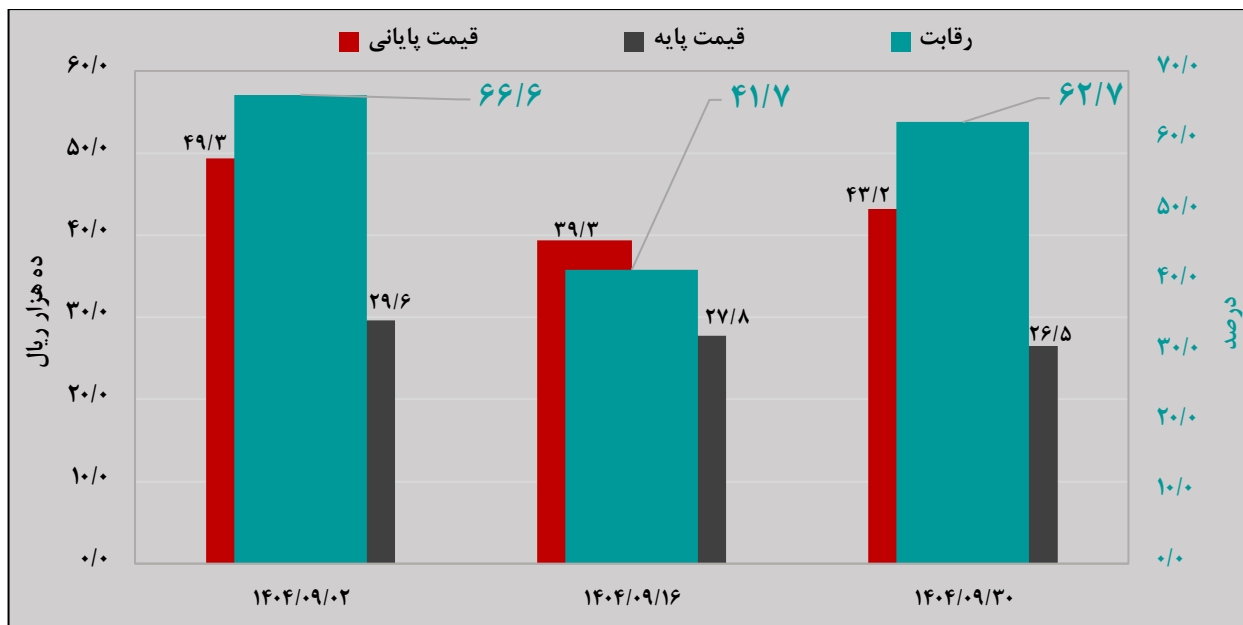
مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۴-۲-۲. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت پارس

در این بخش، برای سنجش شدت رقابت، اختلاف میان قیمت پایه و پایانی تک نوع اسلاک واکس شرکت نفت پارس در تمام نوبت‌های عرضه آن مورد ارزیابی قرار گرفته است.

بررسی قیمت‌های پایانی میانگین موزون و قیمت‌های پایه عرضه اسلاک واکس ۳۰ در معاملات بورس کالای ایران طی آذرماه سال جاری، همان‌گونه که در شکل زیر مشاهده می‌شود، نشان می‌دهد که درصد رقابت قیمتی در تمامی معاملات این ماه، ارقامی قابل توجه بوده‌اند؛ به‌طوری‌که در هفته اول آذرماه درصد رقابت قیمتی برای اسلاک واکس ۳۰ به میزان ۶۶/۶ درصد بوده است.

شکل ۳۸. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۳۰ شرکت نفت پارس؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

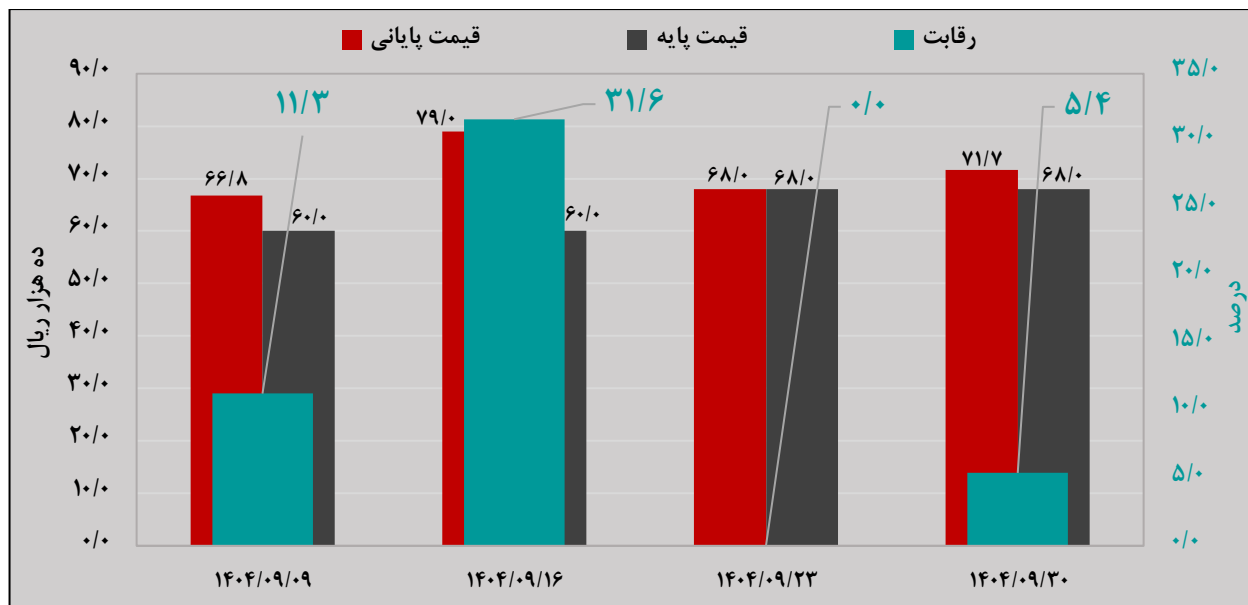
۴-۲-۳. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ پالایش نفت پایا

در این بخش، برای سنجش شدت رقابت، اختلاف میان قیمت پایه و پایانی تک نوع اسلاک واکس شرکت پالایش نفت پایا در تمام نوبت‌های عرضه آن مورد ارزیابی قرار گرفته است. بررسی قیمت‌های پایانی معامله و قیمت‌های پایه عرضه برای تک محصول اسلاک واکس ۱۰ پالایش نفت پایا نشان می‌دهد که در سه نوبت عرضه هفتگی (هفته‌های اول، دوم و سوم آذر) قیمت‌های پایانی معاملات این محصول در بورس کالا طی آذرماه ۱۴۰۴ رقابت قیمتی نداشته‌اند.

۴-۲-۴. رفتار قیمتی و میزان رقابت در معاملات اسلاک واکس؛ نفت سپاهان

در این بخش، برای سنجش شدت رقابت، اختلاف میان قیمت‌های پایه و پایانی دو نوع پارافین واکس شرکت نفت سپاهان در تمام نوبت‌های عرضه آن‌ها مورد ارزیابی قرار گرفته است. شکل زیر وضعیت رقابت قیمتی پارافین واکس سنگین ۵٪ عرضه شده توسط شرکت نفت سپاهان را در معاملات بورس کالا طی آذرماه سال جاری نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، این محصول در دومین نوبت عرضه (هفته دوم آذرماه) بالاترین سطح رقابت قیمتی ماه مورد بررسی را تجربه کرده که معادل ۳۱/۶ درصد بوده است. با وجود اینکه از مجموع چهار نوبت عرضه پارافین واکس سنگین ۵٪ در آذرماه، در سه نوبت معاملات بورس این محصول با رقابت قیمتی مثبت و ثبت قیمت‌های پایانی بالاتر از قیمت پایه همراه بوده است، در نوبت سوم عرضه هیچ‌گونه رقابت قیمتی مشاهده نشده و قیمت پایانی معامله دقیقاً برابر با قیمت پایه عرضه ثبت شده است.

شکل ۳۹. میزان رقابت قیمتی پارافین واکس سنگین ۵٪ شرکت نفت سپاهان؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

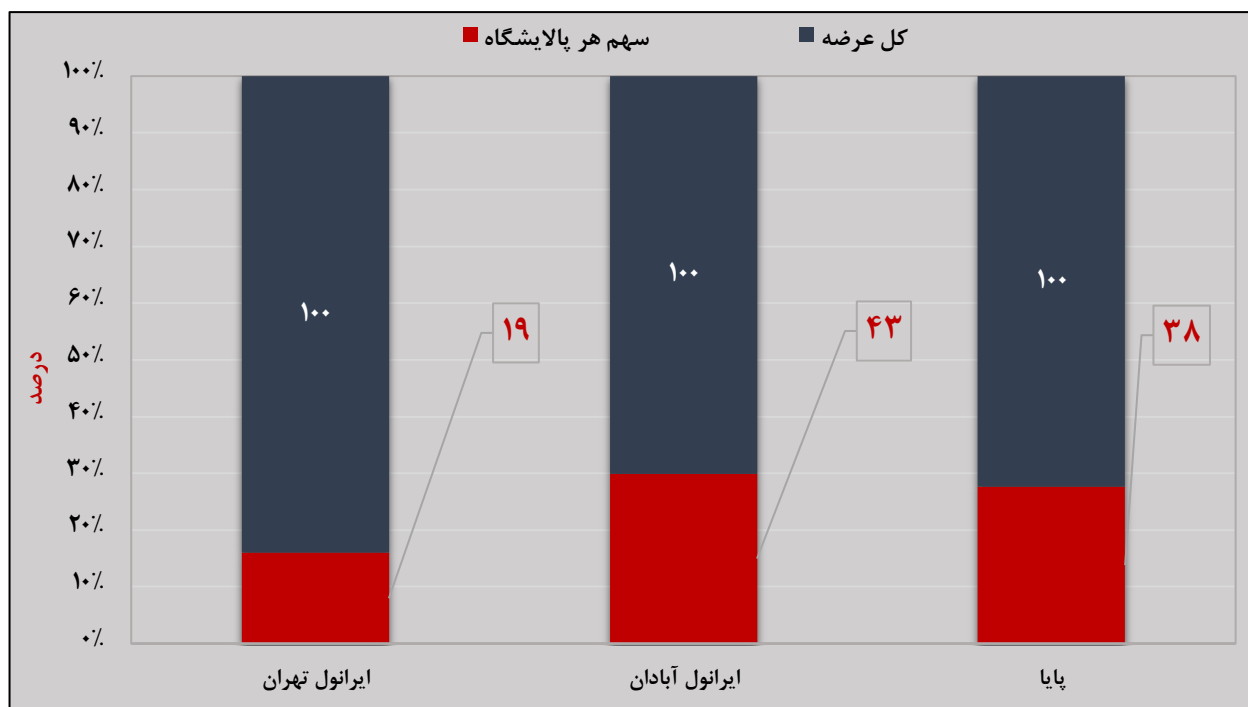
همچنین بررسی مقایسه‌ای قیمت پایه و قیمت پایانی معامله محصول دیگر عرضه‌شده توسط شرکت نفت سپاهان، یعنی پارافین واکس سبک ۵٪، نشان می‌دهد که این محصول در تنها نوبت عرضه خود در بورس کالای ایران طی آذرماه ۱۴۰۴ (هفته نخست آذرماه)، بدون رقابت قیمتی معامله شده و قیمت پایانی آن دقیقاً برابر با قیمت پایه عرضه بوده است.

۳-۴. تحلیل ساختار بازار گریدهای مشترک اسلاک واکس و سهم تولیدکنندگان

این بخش با تمرکز بر گریدهای مشترک اسلاک واکس که توسط بیش از یک عرضه‌کننده در بورس کالا عرضه شده‌اند، به بررسی ساختار بازار و توزیع سهم هر شرکت می‌پردازد.

از میان گریدهای مختلف اسلاک واکس عرضه‌شده توسط شرکت‌های مذکور، تنها اسلاک واکس ۱۰ به‌صورت مشترک توسط سه عرضه‌کننده در بورس کالای ایران ارائه شده است. شکل زیر سهم شرکت‌های نفت ایرانول تهران، نفت ایرانول آبادان و پالایش نفت پایا از مجموع عرضه کل اسلاک واکس ۱۰ طی آذرماه سال جاری را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، نفت ایرانول آبادان با سهم ۴۳ درصدی، بیشترین سهم را از عرضه این محصول در آذرماه داشته است. پالایش نفت پایا نیز با سهم ۳۸ درصدی در رتبه دوم عرضه محصول مذکور در بازه یادشده قرار دارد و کمترین سهم مربوط به نفت ایرانول تهران و معادل ۱۹ درصد از کل عرضه است.

شکل ۴۰. سهم از مجموع عرضه اسلاک واکس ۱۰ به تفکیک پالایشگاه‌ها؛ آذر ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

در نهایت، نتایج نشان می‌دهد که بازار اسلاک واکس و پارافین واکس در آذرماه ۱۴۰۴ عمدتاً با کمبود عرضه نسبت به تقاضا همراه بوده است. به‌ویژه در گریدهای اسلاک واکس تولیدی نفت ایرانول تهران و آبادان و نفت پارس، تقاضای ثبت‌شده به‌طور قابل توجهی از میزان عرضه پیشی گرفته است، که این امر نشان‌دهنده فشار تقاضای بالای بازار و محدودیت در تأمین نیاز خریداران است. تنها در برخی موارد، مانند اسلاک واکس ۱۰ پالایش نفت پایا و پارافین واکس سبک ۵٪ نفت سپاهان، عرضه برابر یا بیش از تقاضا بوده است.

تحلیل رفتار قیمتی نشان می‌دهد که رقابت قیمتی در اغلب گریدها بسیار بالا بوده است. گریدهایی مانند اسلاک واکس ۲۰ و ۴۰ نفت ایرانول تهران و اسلاک واکس ۱۰ نفت ایرانول آبادان، بیشترین فشار رقابتی را تجربه کرده‌اند و در برخی عرضه‌ها درصد رقابت فراتر از ۱۰۰ درصد ثبت شده است. این موضوع نشان‌دهنده حساسیت بازار به تغییرات عرضه و اهمیت رقابت میان خریداران در تعیین قیمت‌های پایانی است.

بررسی سهم بازار گریدهای مشترک نیز نشان می‌دهد که تمرکز عرضه در برخی گریدها قابل توجه است. به عنوان مثال، اسلاک واکس ۱۰ توسط سه عرضه‌کننده ارائه شده که سهم عمده بازار در اختیار نفت ایرانول آبادان (۴۳ درصد) و پالایش نفت پایا (۳۸ درصد) بوده و نفت ایرانول تهران سهم کمتری (۱۹ درصد) داشته است. این ترکیب عرضه و رقابت قیمتی، تصویر روشنی از ساختار رقابتی و تمرکز نسبی بازار در این بخش از زنجیره ارائه می‌دهد.

جمع‌بندی

بررسی بازار فرآورده‌های میانی و خوراک زنجیره پالایش و پتروشیمی در آذرماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که این بازارها به‌طور عمومی تحت تأثیر عدم توازن پایدار میان عرضه و تقاضا، فشار تقاضای بالا و شکل‌گیری رقابت‌های قیمتی قابل توجه قرار داشته‌اند. تحلیل هم‌زمان چهار محصول کلیدی شامل میعانات گازی، وکیوم باتوم، روغن پایه و اسلاک‌واکس در بستر بورس انرژی و بورس کالای ایران، امکان ترسیم تصویری جامع از شرایط معاملاتی، رفتار قیمتی و ساختار بازار این محصولات را فراهم می‌سازد. نتایج این بررسی‌ها بیانگر نقش تعیین‌کننده محدودیت‌های عرضه و تمرکز تولید در شکل‌دهی به قیمت‌ها و شدت رقابت در بازار است.

۱. میعانات گازی

بازار میعانات گازی در آذرماه ۱۴۰۴ با عدم توازن شدید میان عرضه و تقاضا و تمرکز بالای عرضه مواجه بوده است. در تمامی موارد، سطح تقاضای ثبت‌شده به‌مراتب بالاتر از حجم عرضه قرار داشته و این شکاف به‌ویژه در عرضه‌های مجتمع گاز پارس جنوبی و پالایش گاز خانگیران چشمگیر بوده است.

از منظر رفتار قیمتی، ثبت رقابت در تمامی معاملات انجام‌شده نشان‌دهنده فشار تقاضای بالا و جذابیت این محصول برای خریداران است؛ به‌طوری که حتی عرضه‌های محدود نیز با افزایش معنادار قیمت نسبت به نرخ پایه همراه بوده‌اند. در عین حال، ساختار بازار میعانات گازی به‌شدت متمرکز است و سهم غالب عرضه در اختیار مجتمع گاز پارس جنوبی قرار دارد؛ موضوعی که می‌تواند در صورت تداوم محدودیت عرضه، بر پایداری بازار و رفتار قیمتی در دوره‌های آتی اثرگذار باشد.

۲. وکیوم باتوم

بررسی بازار وکیوم باتوم نشان می‌دهد که این محصول نیز در آذرماه ۱۴۰۴ با فاصله معنادار میان عرضه و تقاضا در سطح کل بازار مواجه بوده است. تقاضای ثبت‌شده برای وکیوم باتوم به‌طور محسوسی از حجم عرضه فراتر رفته و این وضعیت در تمامی پالایشگاه‌های عرضه‌کننده مشاهده شده است.

در بعد قیمتی، رقابت قیمتی قابل توجه و مستمر در تمامی نوبت‌های عرضه و برای همه پالایشگاه‌ها به ثبت رسیده که بیانگر شدت بالای رقابت میان خریداران و اهمیت این خوراک در زنجیره پایین‌دستی است. تنوع دامنه رقابت میان پالایشگاه‌ها نشان می‌دهد که عوامل حجمی، زمان عرضه و انتظارات بازار نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری قیمت‌های پایانی داشته‌اند. همچنین، تمرکز نسبی عرضه در چند پالایشگاه بزرگ، در کنار شکاف عرضه و تقاضا، زمینه‌ساز تداوم رقابت‌های قیمتی بالا در این بازار است.

۳. روغن پایه

بازار روغن پایه در آذرماه ۱۴۰۴ در تمامی گریدهای مورد بررسی با کمبود عرضه نسبت به تقاضا مواجه بوده است. در اغلب محصولات عرضه‌شده توسط چهار تولیدکننده اصلی، تقاضای ثبت‌شده به‌طور قابل توجهی از حجم عرضه فراتر رفته که نشان‌دهنده محدودیت عرضه و استمرار فشار تقاضا در بازار روانکارهاست.

از منظر رفتار قیمتی، بخش عمده معاملات با رقابت قیمتی معنادار همراه بوده و این رقابت به‌ویژه در گریدهای پرمصرف SN150 و SN500 شدت بیشتری داشته است. تفاوت سطح رقابت میان گریدها و تولیدکنندگان مختلف نشان می‌دهد

که ویژگی‌های محصول، میزان عرضه و جایگاه هر شرکت در بازار نقش مهمی در تعیین قیمت‌های پایانی ایفا کرده‌اند. همچنین، بررسی گریدهای مشترک حاکی از تمرکز نسبی عرضه در برخی گریدهاست که می‌تواند حساسیت بازار به تغییرات عرضه را افزایش دهد.

۴. اسلاک واکس

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که بازار اسلاک واکس و پارافین واکس در آذرماه ۱۴۰۴ عمدتاً با کسری عرضه در برابر تقاضا همراه بوده است؛ به‌ویژه در گریدهای تولیدی نفت ایرانول تهران و آبادان و نفت پارس، فشار تقاضا به‌وضوح مشاهده می‌شود. تنها در موارد محدودی، عرضه برابر یا بیش از تقاضا بوده که اثرگذاری آن‌ها بر تصویر کلی بازار محدود است. از منظر قیمتی، رقابت‌های قیمتی بسیار بالا در اغلب گریدها ثبت شده و در برخی موارد، درصد رقابت به سطوحی فراتر از ۱۰۰ درصد رسیده است که بیانگر حساسیت شدید بازار به محدودیت عرضه است. بررسی گریدهای مشترک نیز نشان‌دهنده تمرکز قابل توجه عرضه در میان چند شرکت اصلی است؛ تمرکزی که در کنار فشار تقاضا، ساختار رقابتی خاصی را در این بازار شکل داده است.

در نهایت، در مجموع، بررسی چهار محصول اصلی مورد مطالعه در آذرماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که عدم توازن ساختاری میان عرضه و تقاضا، ویژگی مشترک تمامی این بازارها بوده و به‌عنوان عامل اصلی شکل‌گیری رقابت‌های قیمتی بالا عمل کرده است. محدودیت عرضه، تمرکز تولید در برخی شرکت‌ها و تقاضای فعال صنایع پایین‌دستی، موجب شده قیمت‌ها در اغلب معاملات بالاتر از نرخ‌های پایه کشف شوند.

تداوم این شرایط می‌تواند به افزایش نوسان‌پذیری قیمت‌ها و حساسیت بازار نسبت به تغییرات عرضه منجر شود. از این‌رو، رصد مستمر رفتار عرضه‌کنندگان، تنوع‌بخشی به منابع عرضه و مدیریت زمان‌بندی عرضه‌ها، می‌تواند نقش مهمی در افزایش تعادل و پایداری بازار این محصولات در دوره‌های آتی ایفا کند.

About us

The section of oil, gas and petro-chemistry is the up-most and first industrial vantage of the country and the pivot of the Economy of Iran. Regarding the importance of this section and the need for coordinating and organizing the most active people in the field of production and exporting oil, gas, and petrochemical products, some forethoughtful and job- makers in the private section of the country decided to come together to fight against the threats by using the opportunity of mass intelligence and potentials.

2023 Iranian Oil, Gas and Petrochemical products exports' association All Rights Reserved.

OPEX Publications

Website: <http://www.opex.ir>

Contact information: <http://www.opex.ir/en/aboutus/contactus>